

**Міністерство освіти і науки України
Одеська національна академія харчових технологій**

БОРОВІК ЛЮБОВ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 332.146.330.322:338.43

**РЕГІОНАЛЬНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Одеса - 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ДВНЗ «Херсонському державному аграрному університеті»
Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант - доктор економічних наук, професор
ТАНКЛЕВСЬКА Наталія Станіславівна,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний
університет,
завідувач кафедри економіки та фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Заслужений економіст України,
МІСЮК Микола Васильович,
Подільський державний аграрно-технічний
університет,
декан економічного факультету;

доктор економічних наук, професор
ІРТИЩЕВА Інна Олександрівна,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
завідувач кафедри менеджменту;

доктор економічних наук, професор
ПУШАК Ярослав Ярославович,
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
завідувач кафедри економіки та економічної безпеки.

Захист відбудеться **19 грудня 2019 р. о 13.00 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, аудиторія А-234.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, читальний зал.

Автореферат розісланий **19 листопада 2019 р.**

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Крупіца І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Трансформаційні процеси в аграрному секторі економіки, затяжна фінансово-економічна криза та нестабільна політична ситуація в країні негативно вплинули на розвиток суспільного господарства, у тому числі й аграрної галузі, економічний стан якої визначає ступінь розвитку усього господарського комплексу України, рівень її продовольчої безпеки. У цей складний, для держави, період регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства виявилася низькоефективною та нездатною адекватно реагувати на виклики сучасних кризових явищ. Це посилює значимість нових теоретичних наукових підходів до формування й реалізації сучасної регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства України та окреслення напрямів впровадження наукових рекомендацій у практичну дійсність. Така інвестиційна політика повинна передбачати зростання добробуту населення на основі покращення економічного, соціального та екологічного стану аграрної галузі.

Теоретичні основи формування інвестиційної політики розвитку суспільного виробництва викладені у працях Дж.Б'юкенена, Д.Бехера, А.Буковецького, А.Вайштейна, С.Вітте, К.Гамільтона, Р.Голдсмита, Дж.Діксона, Д.Джусті, Д.Зонфельса, Дж.Ло, Р.Коуза, Ф.Кене, А.Ісаєва, Т.Мана, А.Монкретьєна, А.Маршала, К.Маркса, І.Озерова, У.Петті, Дж.Рікардо, Л.Слонимського, А.Сміта, М.Сперанського. Починаючи з другої половини ХІХ сторіччя значний внесок у теорію інвестицій зробили Б.Баумоль, С.Брю, Д.Бедфорд, В.Ойкен, М.Фрідмен, Р.Шмалензі. До вітчизняних вчених – економістів, які внесли вагомий вклад у розвиток теорії інвестування суспільного господарства слід віднести таких як К.Андрущенко, І.Александров, Л.Андронюк, Й.Бланк, О.Василик, В.Геєць, А. Гойко, В.Гриньова, Б.Губський, Б.Данилишин, М.Крупка, Г.Кірейцев, В.Опарін, Ю.Орловська, О.Пересада, В.Приходько, В.Савчук.

Дослідження таких відомих вчених як В.Амбросов, В.Андрійчук, О.Гудзь, І. Іртищева, М.Коденська, Ю.Лупенко, Ю.Лузан, М.Малік, М.Місюк, О.Могильний, Б.Пасхавер, Я.Пушак, П.Саблук, В.Ситник, Н.Танклевська, Л.Худолій збагатили теоретичні надбання вчених економістів усього світу фундаментальними ідеями, які змінили уявлення про систему формування та використання інвестиційного потенціалу у сільському господарстві, особливо у кризовий період.

Великої ваги набувають теоретичні дослідження вітчизняних вчених у напрямі визначення ролі і місця держави та її регіонів у глобальних конкурентних відносинах та інтеграційних процесах. Разом з цим, на погляд автора, залишається недостатньо дослідженою проблема впливу інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства галузі, що негативно впливає на її привабливість, зростання продовольчої безпеки країни та підвищення соціальних стандартів сільського населення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у відповідності до плану комплексних

науково-дослідних робіт ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет» за темою: «Розробка напрямів розвитку економічних та фінансово-кредитних відносин й обліково-аналітичного забезпечення функціонування підприємницьких структур» (номер державної реєстрації 0112U003575). У межах якої автором поглиблено теоретичний базис впливу інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства України на формування інвестиційного потенціалу галузі, який є основою її інвестиційної привабливості та соціально-економічного зростання.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних положень та розробка практичних рекомендацій з удосконалення регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства.

Відповідно до поставленої мети передбачено вирішення наступних завдань:

- поглибити теоретичний базис формування інвестиційної політики теоретичними здобутками сучасних економічних шкіл;
 - уточнити сутність економічних категорій «інвестиції», «інвестиційна привабливість», «інвестиційний клімат», які є основою теорії формування інвестиційної політики;
 - узагальнити зміст категорії «державна інвестиційна політика»;
 - поглибити зміст економічного поняття терміну «регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства»;
 - доповнити характеристики відмінностей парадигми «сталого розвитку сільського господарства від парадигми «зростаючого розвитку сільського господарства»;
 - удосконалити теоретико-методологічні підходи до основ формування та реалізації регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства;
 - запропонувати науковий підхід до методики оцінки ефективності регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства;
 - удосконалити механізм регіонального інвестиційного поля взаємодії між основними учасниками інвестиційного процесу;
 - побудувати модель регіональної системи управління потоками інвестиційних ресурсів;
 - поглибити оціночні характеристики ефективності впливу регіональної інвестиційної політики на розвиток сільського господарства;
 - визначити місце і роль господарств населення у розвитку сільського господарства та формування його інвестиційної привабливості;
 - удосконалити механізм реалізації стратегічних цілей регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства;
 - удосконалити модель регіонального науково-навчального кластеру;
 - удосконалити модель регіонального науково-виробничого кластеру.
- Об'єктом дослідження* є процеси впливу регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства на формування інвестиційного потенціалу галузі.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних та науково-практичних засад формування та реалізації регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства.

Методи дослідження. Методологічною базою дисертаційного дослідження є фундаментальні теоретичні положення економічної та наукової праці зарубіжних та вітчизняних учених, у яких висвітлюються проблеми розвитку сільського господарства. У процесі дисертаційного дослідження використовувалися методи, які ґрунтуються на об'єктивних загальнонаукових методах пізнання.

Для реалізації поставлених завдань використовувалися методи: аналізу і синтезу – для постановки мети і завдань дослідження; монографічний і порівняльний – для визначення сутності категорій та понять; системний – для аналізу сутності і принципів визначення інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства; графічний – для наочного відображення статистичного матеріалу і схематичного подання низки теоретичних і практичних положень дисертаційної роботи; логічно-теоретичного узагальнення – для формування вихідних принципів, узагальнення отриманих результатів дослідження та висновків.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є нормативно-законодавчі акти, наукові публікації вітчизняних та іноземних вчених, матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Херсонській області, офіційні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, матеріали періодичних видань та науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у науковому обґрунтуванні теоретично-методологічних положень та розробці методичних й практичних рекомендацій з формування механізмів посилення впливу регіональної інвестиційної політики на розвиток сільського господарства. Найбільш важливі наукові результати, отримані у процесі дослідження, та їх наукова новизна полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано науковий підхід до методики оцінки ефективності регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства, яка складається з сукупності послідовних етапів комплексного дослідження формування економічного, соціального й екологічного інвестиційних потенціалів на фоні інвестиційних загроз, що є основою визначення впливу інвестиційної політики на формування інвестиційного клімату галузі та інтегральної оцінки ефективності регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства;

- запропоновано концептуальну модель системи управління потоками інвестиційних ресурсів у аграрному секторі економіки регіону, яка функціонує під впливом регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства і складається з блоку формування інформаційних потоків, блоку управління потоками інвестиційних ресурсів (сектору формування й сектору аналізу, просування та використання інвестиційних ресурсів), блоку контролю, що забезпечує єдність управлінських рішень з їх реалізацією. Побудована

модель забезпечує узгодженість дій між усіма учасниками інвестиційного процесу та посилення контролю за формуванням та використанням інвестиційного потенціалу галузі;

удосконалено:

- теоретико-методологічні підходи до основ формування та реалізації регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства: визначено ознаки її системності, охарактеризовано як систему цілей і пріоритетів у комплексі з механізмами, що забезпечують досягнення поставленої мети. Це дозволило окреслити принципи забезпечення реалізації інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства, побудувати схему структурно-функціональної системи її реалізації, представити стратегічний план реалізації інвестиційної політики;

- механізм формування регіонального інформаційного поля між основними учасниками інвестиційного процесу: регіональним департаментом управління інвестиційними ресурсами, регіональним акціонерним аграрним інвестиційним банком, районними відділами агропромислового розвитку, інвесторами та отримувачами інвестицій. Це дозволить забезпечити прозорість та ефективність формування й використання інвестиційних ресурсів, скерування їх потоків на виконання поставлених цілей;

- механізм реалізації стратегічних цілей регіональної інвестиційної політики сільського господарства, який, на відміну від існуючих, передбачає здійснення оптимізації політичних цілей; використання бюджетних коштів на виконання інвестиційних програм лише за напрямками, що забезпечують синергійний ефект; запровадження сільськогосподарської контрактації для задоволення потреб Аграрного фонду виключно за рахунок фермерських та особистих селянських господарств; стимуляції з боку держави процесів кооперації, кластеризації та інших об'єднань, у т.ч. за участю держави, як власника земельних угідь, мереж зрошення та осушення земель, виробничої інфраструктури; надання регіонам прав здійснення гарантій повернення залучених іноземних інвестицій;

- модель регіонального науково-навчального кластеру на базі аграрного університету, науково-дослідного інституту, коледжів, аграрних підприємств та їх об'єднань, техно-парку, бізнес-інкубатору, що дозволяє значно активізувати комерціалізацію наукових розробок, скоротити терміни між розробкою інноваційних технологій та отриманням інноваційного продукту, підвищити рівень фахової підготовки студентів. Запропонована модель кластеру, на відміну від інших, є цілісною системою, яка забезпечує поєднання навчального процесу в університеті з науковою діяльністю викладачів, що мають наукові ступені та практичним впровадженням результатів досліджень у виробництво. При цьому взаємовідносини профілюючого міністерства й Міністерства освіти і науки України з учасниками кластеру здійснюватимуться лише через «Центр координації взаємодії між учасниками науково-навчального комплексу регіону».

- модель регіонального науково-виробничого кластеру, яка передбачає взаємодію наукових установ та навчальних закладів освіти, юридичних осіб – товаровиробників, фізичних осіб – товаровиробників (асоційованих членів),

державних і недержавних фінансових та інших установ та структур;

дістали подальшого розвитку:

- поглиблення теоретичного базису формування інвестиційної політики теоретичними здобутками сучасних економічних шкіл, що дає змогу визначити орієнтири розвитку сільського господарства у період становлення ринкових відносин, орієнтувати органи влади держави і регіонів на удосконалення механізму залучення інвестицій у виробництво та ефективне формування регіонального інвестиційного потенціалу галузі;

- поглиблення понятійного визначення економічних категорій, які є основою формування інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства і дозволяє зробити висновки, що «інвестиції» - це капітал у формі грошових, майнових, інтелектуальних та інших цінностей, який вкладається у виробничі й невиробничі об'єкти інвесторами, з метою отримання економічного прибутку, або (та) соціального ефекту у майбутньому періоді; «інвестиційний клімат» - це система політичних, правових, економічних та соціальних умов інвестування, які впливають на отримання прибутків учасниками інвестиційного процесу та суспільного зиску від реалізації соціально вагомих інвестиційних програм; «інвестиційна привабливість» визначена як інтегральне поняття, що формується під впливом політичних, економічних, соціальних, екологічних, інфраструктурних, фінансових та інших чинників, які орієнтують інвесторів на можливість вкладання капіталів в об'єкти інвестування та ймовірність отримання ними запланованих прибутків;

- узагальнення змісту категорії «державна інвестиційна політика», яка дозволяє визначити, що вона є сукупність правових, адміністративних та економічних заходів, націлених на створення привабливого інвестиційного клімату для залучення додаткового капіталу, визначення його обсягів й скерування на просте або розширене відтворення інвестиційного потенціалу, забезпечуючи його ефективне використання та пропорційність вкладень у розвиток матеріального виробництва і розвиток соціальної сфери;

- поглиблення змісту економічного поняття «регіональна інвестиційна політика (РІП) розвитку сільського господарства» як складної динамічної системи, що формується під впливом внутрішньодержавних чинників (політичних, економічних, соціальних, екологічних) та глобального соціо-еколого-економічного середовища, впливає на формування сукупного ресурсного потенціалу держави, розподіл й перерозподіл інвестиційних потоків з метою удосконалення інвестиційного сільськогосподарського ринку, зміцнення продовольчої безпеки країни, відновлення екологічного стану сільських територій, як одного з основних факторів, що підвищує рівень ефективності використання земельних ресурсів – основного засобу аграрного виробництва. Поглиблення змісту економічного поняття «регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства» разом з визначеними принципами формування РІП дозволить визначити її цілі та завдання;

- характеристики відмінностей парадигми «сталого розвитку сільського господарства» (традиційної) і «зростаючого розвитку сільського господарства (нової) у частині «державного управління», «конкурентних переваг

виробництва», «методів виробництва», «секторальних переваг відновлення ресурсного потенціалу», «секторальних переваг розвитку сільського господарства», а також визначені принципи, які повинні бути основою зміни «традиційної» парадигми на «нову», сприяти більш активному впливу інвестиційної політики на регіональний розвиток сільського господарства;

- поглиблення оціночних характеристик ефективності впливу регіональної інвестиційної політики на соціально-економічний розвиток галузі, що дає змогу більш змістовно окреслювати стратегічні цілі розвитку сільського господарства та визначити завдання й механізм їх досягнення;

- визначення місця і ролі домогосподарств населення у формуванні інвестиційного потенціалу та інвестиційної привабливості галузі, що дало можливість зробити висновок: особисті селянські господарства і аграрні підприємства не є антиподами, а є різними формами сільськогосподарської виробничої діяльності населення, що доповнюють одна одну, які, конкуруючи між собою, сприяють розвитку галузі та формуванню привабливого інвестиційного клімату.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні теоретико-методологічні та науково-практичні розробки щодо підвищення ефективності регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства доведено до рівня практичних рекомендацій, зокрема:

- Департаментом агропромислового розвитку Херсонської області при розробці заходів, скерованих на формування регіонального інвестиційного потенціалу, було використаний запропонований дисертантом, механізм реалізації стратегічних цілей регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства, що відповідає цілям і місії «Стратегії розвитку Херсонської області до 2020 року» (довідка № 21 – 1062 / 0 / 19 / 019.4.2 від 08.08.2019р.);

- Преображенською сільською радою Оріхівського району Запорізької області щодо необхідності побудови виробничо – збутових кооперативів за участю особистих селянських господарств (довідка № 245 від 26.09.2019р).

- наукові підходи, запропоновані автором, щодо залучення фермерських й особистих селянських господарств до співпраці з науково – виробничими кластерами, у практичній площині використовуються фермерським господарством «Лебедь» (довідка №136 від 22.07.2017р.);

- відділом агропромислового розвитку державної адміністрації Генічеського району при розробці проекту програми економічного, соціального та культурного розвитку Генічеського району (довідка № 35/01-14 від 22.12.2018р.).

Теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи використані в навчальному процесі ДВНЗ «Херсонського державного аграрного університету» та ННЦ «Інститут післядипломної підготовки та дорадництва» при викладанні таких дисциплін «Інвестування», «Економіка і фінанси», «Фінанси, гроші та кредит», «Регіональна економіка» (довідка № 30/9 від 20.06.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Сформульовані й обґрунтовані наукові

положення, висновки та рекомендації, а також інші результати дисертаційної праці, отримані автором особисто. З опублікованих у співавторстві наукових праць використовувалися лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи оприлюднювались, обговорювались і були схвалені на 17 міжнародних та регіональних науково-практичних конференціях, серед яких: Міжнародна науково-практична конференція «Наука и образование», Прага. 2010. Вип.6 (економічні науки), «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики». міжнар. наук.-практ. конф., Харків. 2010., «Наука и образование». зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф., Чехія: Прага. 2011. Вип.10 (економічні науки), «Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери» зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф. Донецьк. 2011.Т.2., «Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та оподаткування. зб. Всеукр. наук. – практ. інтернет конф. Херсон, 2012., Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи. Дніпропетровськ. 2012., «Саморозвиток і самодостатність регіонів – шлях до майбутнього країни» зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф., Херсон. 2012., «Світове партнерство» зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф., Прага. 2013., “Education and Science”. Materialy ix mezinarodni vedecko – prakticka conference (Praha 27 szpna – 0,5 zari 2013 roku) .Praha: s.r.o. 2013., Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи. Збірник наукових праць. Дніпропетровськ. 2013., Динаміка наукових досліджень. Матеріали X міжн. наук.-практ. конф. 7-15 липня 2014. Польща, Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та фінансування. матеріали. III Всеукраїнської наук. – практ. Інтернет-конференції, 27-28 листопада 2014р. Херсон., Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції.15 січня 2015 року. Полтава. 2015., «Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації». міжн. наук.-практ. конф. м.Одеса, 26-27 лютого 2016р. 2016., Шляхи вдосконалення економічного потенціалу України: зб. матер. міжн. наук.-практ. конф. Київ, 19-20 лютого 2016 року. 2016., «Економіка, фінанси та управління: оцінка та перспективи розвитку». Зб. тез. доповідей міжн. наук.-практ. конф. Полтава. 2017., Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток: зб. матер. наук.-практ. конф. Львів, 29 вересня 2018 р. Львів. 2018., «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення». Зб. матер. наук.-практ. інтернет конференції. Тернопіль. 2018., Наукові погляди на вдосконалення економіки: перспективи та розвиток: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 23 серпня 2019р. Запоріжжя. 2019.

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 48 наукових працях, серед яких: 1 одноосібна монографія (18,5 друк.арк.), 1 колективна монографія (0,3 друк.арк.), 25 статей у наукових фахових виданнях України (5,16 друк.арк.), з них 13 у виданнях, які включені до міжнародних

наукометричних баз (2,6 друк.арк.), 1 стаття в іноземному періодичному виданні (0,17 друк.арк.), 23 в інших наукових виданнях (3,04 друк.арк.) У загальному обсязі публікацій автору особисто належить 27,17 друк.арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 320 сторінок основного тексту, 47 рисунків, 55 таблиць та додатків на 42 сторінках. Список використаних джерел включає 376 найменувань. Повний обсяг роботи розміщено на 427 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, розкрито зв'язок дослідження з науковими темами, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У *першому розділі* «**Теоретичні засади регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства**» здійснено аналіз теоретичної бази формування інвестиційної політики, поглиблено понятійне визначення таких економічних категорій як «інвестиції», «інвестиційний клімат», «інвестиційна привабливість», «інвестиційний потенціал», «інвестиційні ризики», а також обґрунтовано авторське визначення зазначених категорій й розкрито їх діалектичний зв'язок з поняттям інвестиційна політика.

Поглиблення теоретичного базису формування інвестиційної політики такими сучасними теоріями економічного розвитку суспільства як теорії стадій зростання, структурних перетворень, залежності, неокласичної контрреволюції, ендогенного зростання, сталого розвитку суспільства (рис.1), дає можливість регіональній політиці визначити напрями розвитку сільського господарства у сучасному економічному середовищі, орієнтувати органи державної влади на удосконалення механізмів залучення інвестицій у аграрне виробництво.

Для цього пропонуємо враховувати такі основні положення сучасних теорій економічного розвитку суспільства:

- у теорії стадій зростання – ключове значення інвестицій у зростанні економіки сільського господарства;
- у теорії структурних перетворень – вкладення інвестицій у ті об'єкти, які позитивно можуть впливати на структурні зміни у галузі;
- у теорії залежності – вплив зовнішніх факторів на конкурентоспроможність окремих галузей аграрного сектору у глобальному ринковому середовищі;
- у теорії неокласичної контрреволюції – залучення інвестиційного капіталу шляхом лібералізації внутрішнього ринку;
- у теорії ендогенного зростання – посилення контролюючих функцій держави за ефективністю використання інвестиційних ресурсів країни;
- у теорії сталого розвитку суспільства – удосконалення механізмів міжнародної економічної інтеграції.

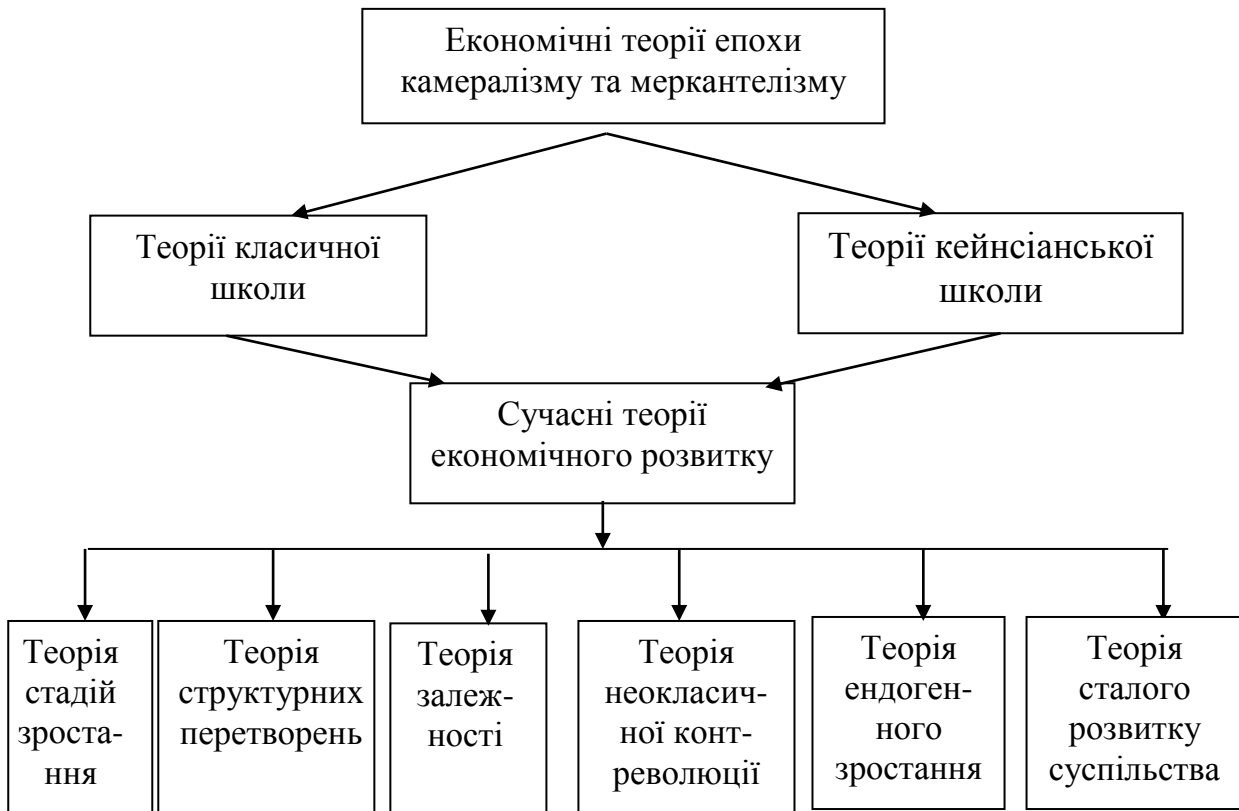

Рис. 1. Теоретичний базис формування інвестиційної політики

Визначено основні функції регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства, які передбачають:

- підтримку економічної діяльності товаровиробників;
- подолання техніко технологічної відсталості, розширене відтворення інвестиційного потенціалу та вплив на ефективність його використання;
- подолання соціальної кризи, зростання якості життєдіяльності населення сільських територій, забезпечення продовольчої безпеки країни;
- відновлення родючості орних земель, впровадження еколого-безпечних технологій, заохочення товаровиробників до виробництва органічних продуктів харчування, збереження природного ландшафту сільських територій.

Основні завдання регіональної інвестиційної політики повинні передбачати створення умов для соціально – економічного розвитку сільського господарства та поліпшення екологічного середовища (рис.2).

Враховуючи умови регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства, а також такі принципи її функціонування як законність, цілеспрямованість, реальність, ієрархічність, зосередженість, узгодженість, плановість, економічність, оптимізацію, відтворення, безперервність, кооперування, інноваційність визначено, що вона є складною динамічною системою, що формується під впливом внутрішньодержавних чинників (політичних, економічних, соціальних, екологічних) та глобального соціально-економічного середовища, впливає на формування сукупного ресурсного потенціалу держави й розподіл і перерозподіл інвестиційних потоків з метою удосконалення інвестиційного сільськогосподарського ринку,

зміцнення продовольчої безпеки країни, відновлення екологічного стану сільських територій, як одного з основних факторів, що підвищує рівень ефективності використання земельних ресурсів як основного засобу аграрного виробництва.

Рис. 2. Основні завдання регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства України

Особливістю регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства є її цілеспрямований вплив на сукупність, характерних для аграрної сфери, факторів, які безпосередньо, або опосередковано, визначають якість формування інвестиційного галузевого ринку, ефективність аграрного виробництва, рівень екологічного стану сільських територій, соціальних стандартів, продовольчої безпеки країни. Формуючись під впливом низки

внутрішніх й зовнішніх чинників, вона відіграє вирішальну роль у формуванні інвестиційного потенціалу галузі та ефективному його використанні.

У другому розділі **«Методологічні основи формування і реалізації регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства»** визначено методологічні та теоретичні підходи до формування та реалізації регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства, а також методика оцінювання її ефективності.

Дослідження показали, що у відповідності до окреслених регіональною політикою розвитку сільського господарства цілей, вона повинна орієнтувати органи державної влади на наступні пріоритети: інвестиції повинні бути соціально орієнтованими і забезпечувати соціально – культурний розвиток сільських територій; економічні вигоди не можуть бути отримані товаровиробниками за рахунок погіршення якості життєдіяльності населення та екологічного стану навколишнього середовища; соціальні й екологічні пріоритети повинні бути основою економічного зростання сільського господарства.

На думку багатьох вчених, сільське господарство може активно розвиватися тільки у випадку гармонійного поліпшення економічного, соціального й екологічного його стану, що відповідає новій парадигмі зростаючого розвитку галузі. Отже, формування регіональної інвестиційної політики має бути системою поєднання інтересів держави, суспільства, кожного з регіонів країни та суб'єктів виробничо – підприємницької діяльності. Тому, дослідження основ формування інвестиційної політики повинно базуватися на таких методологічних принципах як аналіз, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія. Пріоритетність, збалансованість, цілісність, моделювання, порівняння, реалістичність, цілеспрямованість, синергізм, плановість, інноваційність, конкурентоспроможність, привабливість. Законність дотримання цих принципів дасть змогу інвестиційній політиці розвитку сільського господарства більш активно впливати на трансформаційні перетворення в аграрному секторі, скеровані на зростання ролі держави в активізації інвестиційних процесів у галузі, створення умов для усунення регіональних диспропорцій у розвитку сільського господарства, розширення вектора економічної кооперації та інтеграції у глобальному економічному середовищі.

Спираючись на теорію систем доведено, що регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства є великою, складною, динамічною, кібернетичною, цілеспрямованою системою. Визначається особливостями виробництва, природо-екологічними, економічними, соціальними факторами та змінами у глобальному економічному середовищі, є сукупністю різних підсистем, що виконують окремо свої функції, вирішує одночасно декілька завдань, скеровує зусилля на досягнення поставлених цілей (рис.3).

Рис. 3. Ознаки системності регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства

У нашому випадку, за кількістю суб'єктів інвестиційної діяльності та різноплановістю їх функцій, сільське господарство посідає ведуче місце серед інших галузей економіки, що є підставою вважати інвестиційну політику регіонального розвитку сільського господарства як велику систему. Складні системи – це системи, які вирішують багатоцільові завдання та складаються з комплексу взаємозалежних моделей. Динамічність є одною із характеристик інвестиційної сфери, так як аграрне виробництво залежить від природних, кліматичних, екологічних, політичних та низки інших умов. Як керуючу систему, її можна визначити як сферу врегулювання дій, що впливає на розвиток інвестиційних процесів у сільському господарстві, націлюючи їх у напрямі акумуляції інвестиційних ресурсів та скеровуючи їх на реалізацію визначених політикою програмних цілей. Інвестиційна сфера аграрної галузі є цілеспрямованою системою, так як вона має соціально-економічну спрямованість й під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників здатна коригувати проміжні цілі для досягнення поставленої мети.

Побудована схема структурно-функціональної системи реалізації регіональної інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства указує на можливість здійснення оцінювання ефективності її

впливу на формування та використання інвестиційного потенціалу галузі (рис.4).

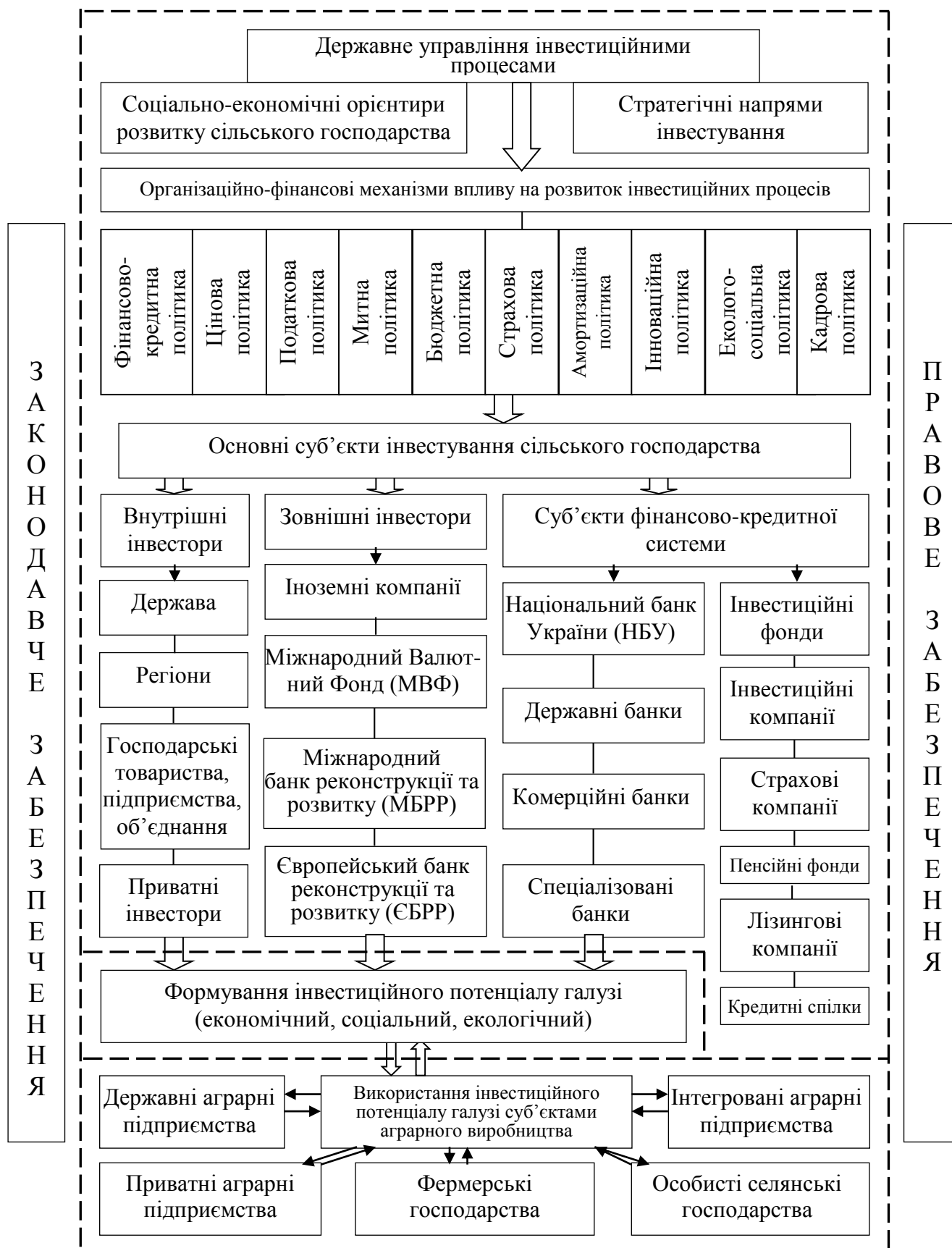

Рис 4. Структурно - функціональна система реалізації регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства

Сучасні методичні підходи не дають чіткої відповіді щодо оцінювання ефективності реалізації регіональної політики розвитку сільського господарства (рис.5).

Рис. 5. Алгоритм визначення оцінки ефективності впливу регіональної інвестиційної політики на розвиток сільського господарства України

Побудований алгоритм оцінювання ефективності інвестиційної політики

(рис.5) та поетапне використання методик: рейтингового оцінювання формування інвестиційного потенціалу та зниження рівня загроз у сільському господарстві; виявлення можливостей зростання інвестиційного потенціалу та зменшення рівня загроз методом SWOT – аналізу; застосування математично-геометричної моделі визначення інтегральних оцінок ефективності впливу інвестиційної політики на формування економічного, соціального й екологічного потенціалів дає можливість оцінити ефективність впливу регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства на формування інвестиційного потенціалу та інвестиційного клімату галузі, що дозволяє зробити загальний висновок про ефективність впливу на розвиток сільського господарства.

У третьому розділі **«Вплив регіональної інвестиційної політики на формування та управління ресурсним інвестиційним потенціалом сільського господарства України»** здійснено аналіз впливу регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства на формування та управління інвестиційними ресурсами, на стан економічного, соціального та екологічного потенціалів галузі, на механізм державного регулювання інвестиційними процесами в сільському господарстві.

Згідно з даними Державної служби статистики України, суб'єктами господарської діяльності України, суб'єктами господарської діяльності в аграрній галузі є господарські товариства, державні і приватні підприємства, виробничі кооперативи, фермерські господарства та інші виробничо – підприємницькі структури. За період з 2010 по 2017 рр. кількість державних підприємств зменшилася з 223 одиниць до 199, тобто на 38%, що указує на позитивні якісні трансформаційні перетворення та продовження процесу поступового переходу від планово – розподільчої системи господарювання до ринкової. Обсяги використання сільськогосподарських угідь державними аграрними підприємствами складають лише 4,5 – 5,0%, у той час як недержавні підприємства використовують 95,0-95,5%. Біля 15900 тис. гектарів угідь використовується громадянами значна частина яких є у користування особистих селянських господарств та інших товаровиробників. В цілому ж структура сільгоспугідь характеризується зменшенням обсягів земель, які використовують усі категорії господарств, високим рівнем їх розораності (74,0 – 75,0%) та незначною часткою пасовищ (13,0 – 14,0%), що обмежує можливості розвитку тваринництва та створює несприятливі екологічні умови розвитку сільського господарства. Щорічно більше 50 тис. гектарів орної землі стає непридатною до господарського користування. Цьому сприяють недотримання правил землекористування товаровиробниками, незадовільна їх професійна підготовка, малоефективна система державного контролю за використанням орної землі, гострий дефіцит технічних засобів. І хоча обсяги капітальних інвестицій у технічні засоби в останні роки значно зросли (рис. 6), це не призвело до їх кількісного зростання та зростання енергопотужності аграрних підприємств.

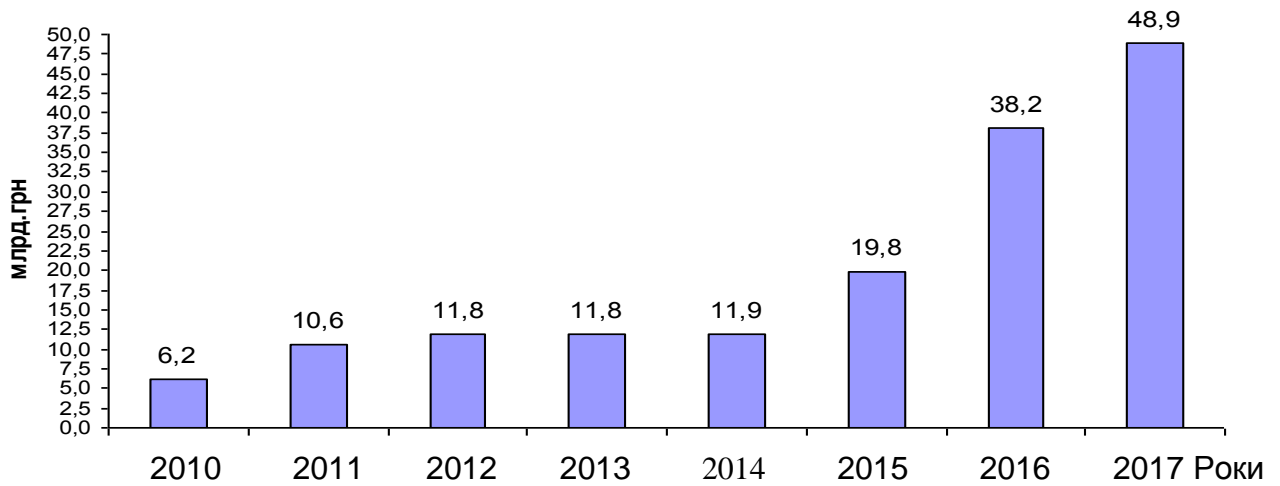
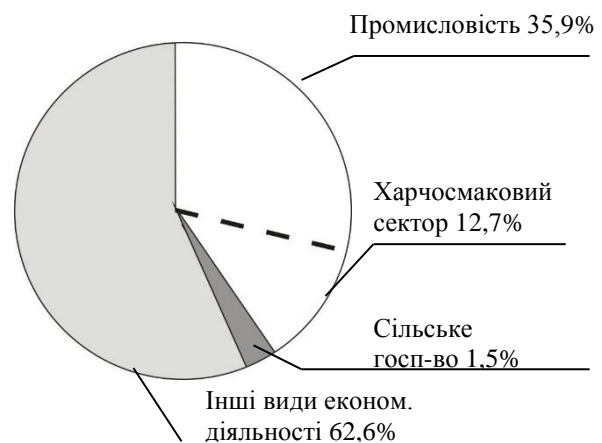

Рис. 6. Динаміка капітальних інвестицій підприємств у технічні засоби сільськогосподарського призначення

Разом з цим відмічаємо, що у структурі вкладень капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, промисловість, у т.ч. її харчосмаковий сектор, значно випереджає сільське господарство (рис.7).

на 01.01.2010

на 01.01.2012

на 01.01.2014

на 01.01.2017

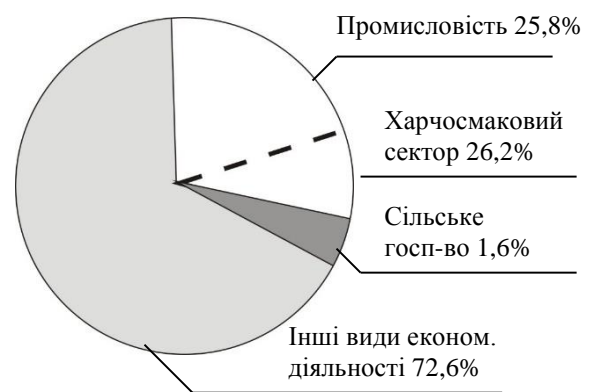
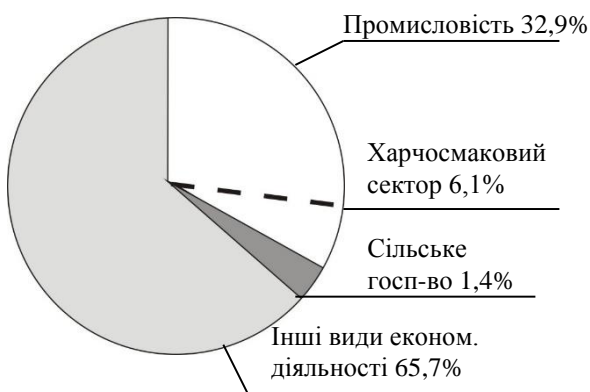

Рис. 7. Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності

Стосовно прямих іноземних інвестицій, то у середньому за 2010-2017рр. цей показник знизився на 1,6% о відношенню до 2010 року, а у розрахунку на 1 га сільгоспугідь – на 3%. Зниження вкладень прямих іноземних інвестицій указує на невисокий рівень інвестиційної привабливості галузі. Аналізуючи динаміку виробництва аграрної продукції за регіонами відмічаємо, що за цей же період у середньому по Україні виробництво продукції зросло на 124,7% по відношенню до 2010 року. Найбільший приріст продукції був у Вінницькій (138,7%), Полтавській (135,2%), Сумській (157,2%), Тернопільській (139,0%), Харківській (152,4%), Хмельницькій (137,4%), Чернігівській (143,6%) областях. Порівнюючи використання землі господарствами населення й сільгоспідприємствами встановлено, що у середньому за 2010-2017рр. господарства населення виробляли 692,7 тисяч гривень 100 га сільгоспугідь, а аграрні підприємства - 622,3 тис. гривень(рис.8).

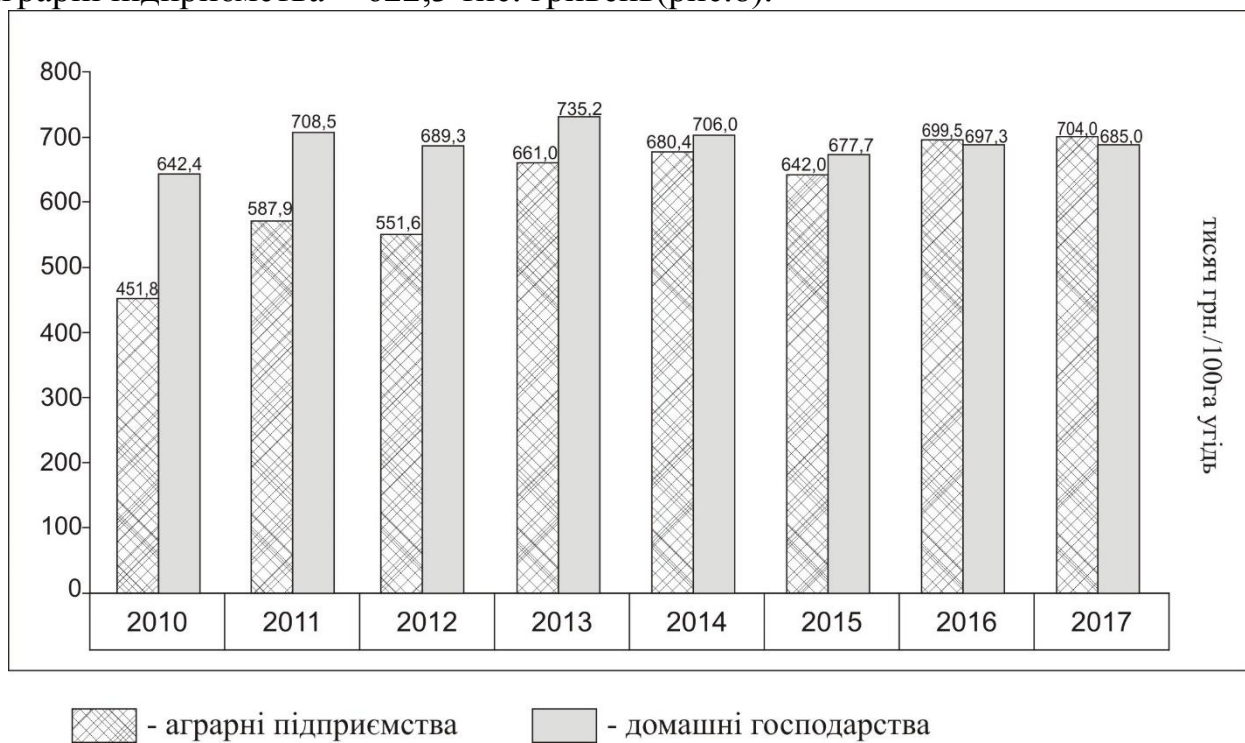

Рис. 8. Продуктивність використання сільськогосподарських угідь аграрними підприємствами та господарствами населення

Всього ж, у середньому, з 2010р. по 2017 рік вироблялося продукції усіма категоріями господарства на суму 672,0 тис. гривень в розрахунку на 100 га сільгоспугідь, що на 22,6% більше ніж вироблялося у 2010 році.

Позитивна динаміка експортно – імпоротної структури вказує на потенційні можливості подальшого розширення ринків збуту продукції та зростання конкурентних переваг галузі. Разом з цим встановлено, що невисока ефективність формування та використання інвестиційного потенціалу сільського господарства не дозволяє підвищувати темпи зростання виробництва, покращувати фінансові результати товаровиробників до рівня, який би забезпечував запровадження інноваційних технологій, що дозволило б підвищити рівень рентабельності аграрного виробництва, збільшити обсяги

відрахувань на підвищення заробітної плати працівникам та соціальні заходи скеровані на поліпшення соціальної інфраструктури сільських територій.

Запропонована модель системи управління потоками інвестиційних ресурсів, забезпечуючи узгодженість дій між усіма учасниками інвестиційного процесу, дає можливість регіональній інвестиційній політиці розвитку сільського господарств більш ефективно впливати на формування й використання інвестиційного потенціалу галузі, скеровуючи потоки інвестиційних ресурсів на виконання соціально – економічних інвестиційних програм та поліпшення екологічного середовища сільської місцевості.

У четвертому розділі «Оцінка регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства України» здійснено рейтингове оцінювання впливу регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства на формування та використання інвестиційного потенціалу, визначено місце і роль господарств населення у розвитку сільськогосподарської галузі та формуванні її інвестиційної привабливості, обґрунтовано вплив регіональної інвестиційної політики на зростання екологічного інвестиційного потенціалу сільського господарства.

Дослідження показали, що загальна рейтингова оцінка формування інвестиційного потенціалу сільського господарства складає 7,28 бали (рис. 9).

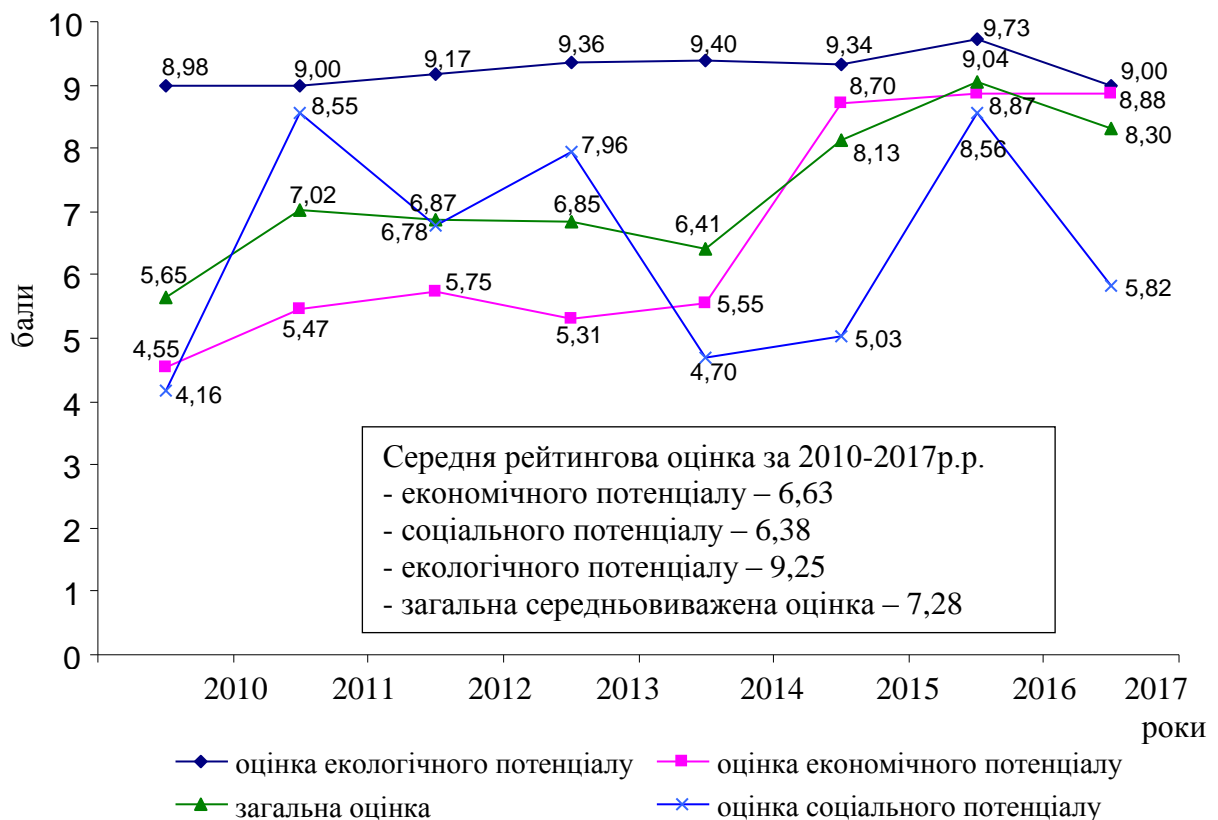

Рис. 9. Динаміка формування інвестиційного потенціалу галузі регіонами України

Встановлено, що рейтингові оцінки формування економічного, соціального та екологічного потенціалів відповідно складають 6,63; 6,38 й 9,25

балів. Разом з цим відмічаємо, що загальний рівень загроз формування інвестиційного потенціалу галузі є високим і складає 7,70 бали. При цьому рейтингова оцінка соціальних загроз складає 8,62 бали і переважає показник соціального інвестиційного потенціалу на 35,1%. Встановлено, що економічний, соціальний та екологічний інвестиційні потенціали за 2010 – 2017 рр. зросли відповідно на 45,7%, 53,4% та 3,3%, а рівень загроз зменшився на 1,2%, 13,0% та 6,2%, що указує на позитивну динаміку зростання регіонального інвестиційного потенціалу та зменшення інвестиційних загроз. У середньому, за 2010 – 2017 рр. вплив регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства на формування інвестиційного потенціалу зріс на 28,8%, а на зниження інвестиційних загроз – на 8% по відношенню до 2010 року (рис.10).

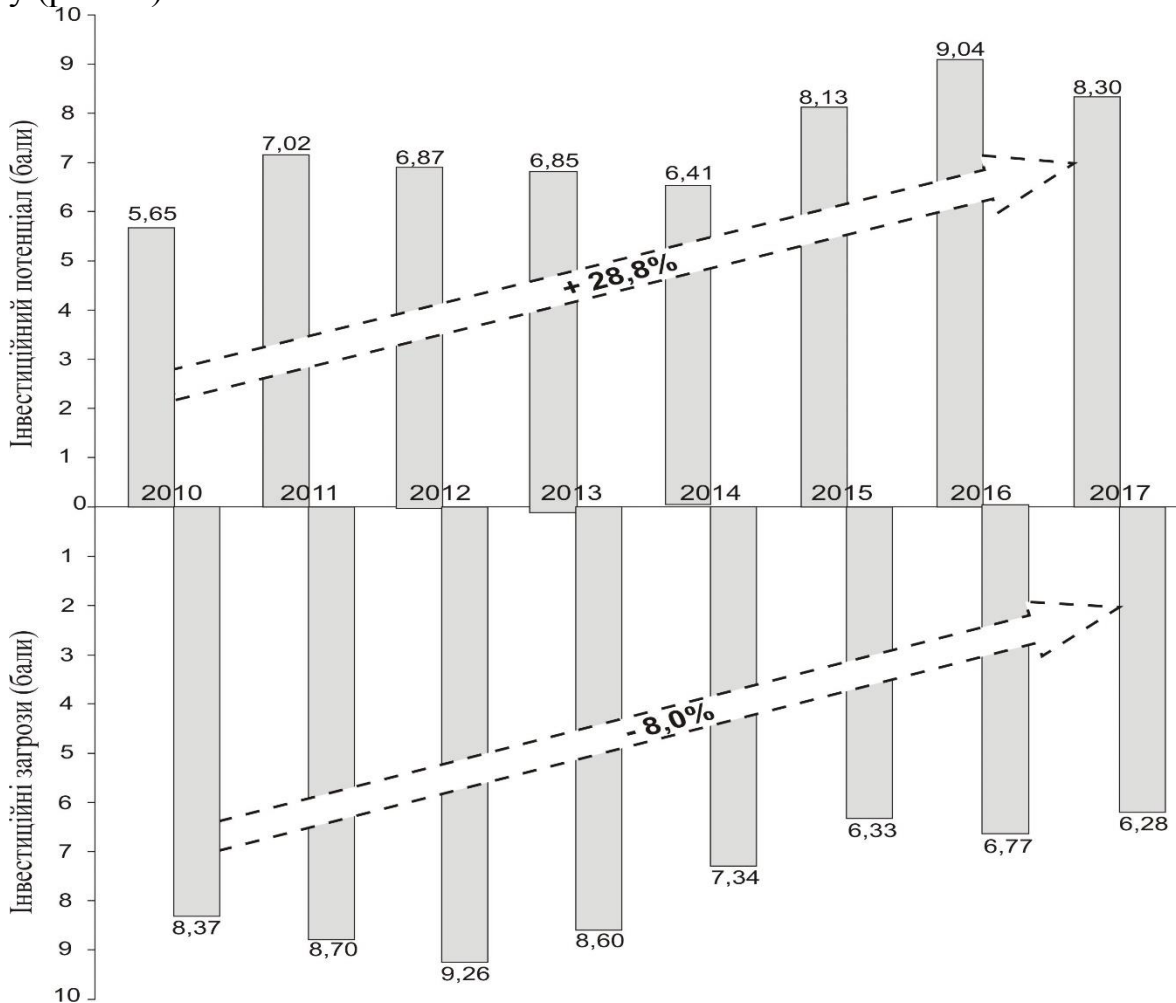

Рис. 10. Динаміка впливу регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства на формування інвестиційного потенціалу та зниження рівня інвестиційних загроз

Математичні розрахунки показують, що коефіцієнт формування валового інвестиційного потенціалу, у середньому за 2010 – 2017 рр. є низьким і складає 0,95 бали, у т.ч. економічного й соціального відповідно 0,88 і 0,74 бали. При цьому можливості формування інвестиційного потенціалу не використано на 27,5%. Інтегральна оцінка ефективності впливу регіональної інвестиційної

політики на формування інвестиційного потенціалу галузі є середньою, а рівень формування привабливого інвестиційного клімату у сільському господарстві оцінений як кризовий (табл. 1). Середня їх оцінка складає 0,38 од. і має кризовий рівень.

Таблиця 1

Інтегральна оцінка ефективності впливу регіональної інвестиційної політики на формування інвестиційного потенціалу та привабливості інвестиційного клімату сільського господарства у середньому за 2010-2017 рр.

П/н	Фактори	Формування інвестиційного потенціалу	Зниження інвестиційних загроз	Ефективність формування інвестиційного потенціалу		Формування привабливості інвестиційного клімату		Середня інтегральна оцінка ефективності формування інвестиційного потенціалу та інвестиційного клімату галузі	
		інтегральне значення показника	інтегральне значення показника	інтегральне значення показника	рівень оцінювання	інтегральне значення показника	рівень оцінювання	інтегральне значення показника	рівень оцінювання
1	Економічний	2,59	2,54	1,02	Середній	x	x	x	x
2	Соціальний	2,22	2,92	0,76	Низький	x	x	x	x
3	Екологічний	3,00	2,25	1,33	Високий	x	x	x	x
Середнє інтегральне значення факторіальних показників		2,58	2,56	1,01	Середній	0,14	Кризовий	0,38	Кризовий

Оцінюючи вплив інвестиційної політики на розвиток домогосподарств населення відмічаємо низький рівень впливу. Обмеження допуску до отримання кредитів, недостатня кількість обслуговуючих кооперативів у сільській місцевості незначні темпи будівництва оптових ринків й пунктів, для зберігання продукції, що швидко псується, засилля посередницьких фірм та низка інших недоліків стримують розвиток малих та мікропідприємств, у т.ч., і особистих селянських господарств.

Враховуючи, що цілі і мета регіональної інвестиційної політики за 2010 – 2017рр. виконані частково, оцінюємо її загальний вплив на розвиток сільського господарства України як недостатньо ефективний.

У *п'ятому розділі «Напрями впливу регіональної інвестиційної політики на інноваційність розвитку сільського господарства»* визначені концептуальні засади удосконалення регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства з врахуванням перспектив інноваційного розвитку галузі та активізації інтеграційних процесів як однієї з важливих форм ефективного формування та використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору економіки країни.

Доведено, що подальший розвиток галузі потребує поглиблення реформ у сільському господарстві України, які б сприяли якісним змінам у системі

організації виробництва, формуванню й ефективному використанню інвестиційного потенціалу, зростанню темпів аграрного виробництва, покращенню якості життя мешканців сільських територій. За 2010-2017р.р. не сформована така фінансово-кредитна система, яка б повністю забезпечувала потреби товаровиробників. Основними недоліками її є висока вартість банківських кредитів та складність процедур їх отримання, неможливість отримання кредитів під заставу земельних ділянок (паїв), обмежений доступ представників малого й середнього аграрного бізнесу до кредитних ресурсів. низький рівень прибутковості товаровиробників не дозволяє розвивати власну матеріально-технічну базу, вкладати більше коштів у підвищення родючості орної землі. Незначні темпи підвищення соціального й екологічного інвестиційних потенціалів також не сприяють економічному розвитку галузі та виходу з соціально-економічної кризи сільського господарства.

Затягування процесу реформування аграрної сфери та низький рівень її інвестування поставили під загрозу виконання програмних цілей розвитку галузі. Удосконалений механізм реалізації стратегічних цілей регіональної інвестиційної політики та запропонована концепція розвитку сільського господарства дають можливість досягнути окресленої політичної мети.

Беручи за основу власні дослідження, зважаючи на щорічне зменшення інвестування галузі з боку іноземних країн й недостатність фінансової підтримки суб'єктів аграрного виробництва з боку держави, необхідно здійснити оптимізацію політичних цілей, збільшивши обсяги фінансування, у першу чергу, лише тих, які при обмежених бюджетних можливостях могли б найбільш ефективно використовувати інвестиційний потенціал аграрного сектору.

З метою реалізації поставлених завдань необхідно здійснити наступні заходи:

- удосконалити систему управління сільським господарством, надавши на законодавчому рівні регіональним та районним держадміністраціям та органам місцевого самоврядування додаткові контролюючі функції за екологічнобезпечним й ефективним використанням земельних і водних ресурсів користувачами;

- регіональним органам влади надати право здійснення гарантій повернення залучених у виробництво іноземних інвестицій. При складанні державних інвестиційних програм залучати представників регіональної й місцевої влади, а також орієнтуватися на формування джерел інвестиційних потоків, які б характеризувалися співвідношенням між власними та залученими інвестиційними ресурсами як 2:1;

- держава та регіональні органи влади повинні максимально стимулювати ділову активність населення та розвиток малого й середнього підприємництва як фактору збільшення зайнятості населення у виробничих процесах та зростання їх добробуту. Бюджетні видатки повинні бути сконцентровані тільки на тих напрямках, які спроможні створювати синергетичний ефект зростання економіки галузі;

- здійснити державну інвентаризацію використання земель запасу та

резервного фонду у регіонах країни, надавши можливість особистим селянським господарствам збільшити свої земельні наділи до 10-15 гектарів. Гарантувати права селян на довічне користування наданою їм землею, розпоряджатися нею як товаром, та ввести обов'язкову кримінальну відповідальність за самовільне привласнення земель, що належать домогосподарствам;

- на території кожної сільської ради створити обслуговуючі кооперативи для надання малим і середнім господарствам агротехнічних послуг. Розвивати споживчу кооперацію у сільській місцевості та запроваджувати сільськогосподарську контрактацію, яка б гарантувала збут виробленої продукції у домогосподарствах та повністю задовольняла б потреби місцевих закладів охорони здоров'я, освіти, дитячих садків, тощо. Потреби Аграрного фонду повинні задовольнятися виключно за рахунок домашніх і фермерських господарств, тим самим стимулюючи їх виробничу діяльність. Створення великотоварних виробничо-збутових структур повинно базуватися на побудові кластеризованих мереж, в основі яких мають бути виробничі й обслуговуючі кооперативи, фермерські й особисті селянські господарства та невеликі аграрні підприємства, що дасть можливість більш ефективно використовувати ресурсний потенціал кожного з учасників об'єднання та вести розширене відновлення основних засобів виробництва. При необхідності, державні структури, як власники земельних володінь, елеваторів, переробних підприємств та ін., можуть бути учасниками таких кластерів;

- враховуючи обмеженість бюджетних ресурсів, здійснювати державну фінансову підтримку, скеровану лише на розвиток тваринництва, відновлення зрошувальної мережі, зменшення екологічних ризиків, розвиток соціальної інфраструктури, створення технопарків і бізнес-інкубаторів. Забезпечити обов'язкову кваліфікаційну підготовку і перепідготовку голів фермерських та особистих селянських господарств, а середні й великі аграрні господарства повністю укомплектувати спеціалістами сільського господарства;

- удосконалити службу дорадництва, як посередника між науковими установами та товаровиробниками, що дасть можливість більш ефективно використовувати інвестиційний потенціал галузі, впроваджувати інноваційні технології, отримувати й реалізовувати органічну продукцію, яка користується великим попитом як на внутрішньому так і зовнішньому ринках.

З метою досягнення політичних цілей необхідно удосконалити механізм впровадження концепції державної інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства, який повинен враховувати:

- зрівняння умов відтворення аграрного виробництва з іншими галузями, покращення якості законодавчого забезпечення інвестиційного розвитку сільського господарства, збільшення рівня фінансування аграрної сфери державою не менше ніж у 2 рази (до 15 млрд.грн щорічно), стимулювання впровадження інноваційних технологій та залучення інвестицій у виробництво, забезпечення гарантій повернення інвестицій зовнішнім інвесторам та прозорого й цільового їх використання;

- збільшення обсягів державної підтримки на 60-70% на відновлення

потенціалу орної землі, технічних засобів виробництва, впровадження інноваційних технологій, попередження і подолання наслідків екологічних та стихійних негараздів, виконання соціально-культурних програм;

- надання селянам, власникам земельних паїв, можливості отримувати кредити під заставу земель сільськогосподарського призначення, що стимулюватиме розвиток ринку землі та ділову активність товаровиробників;

- активізацію дипломатичних зусиль на збільшення обсягів кредитування такими міжнародними фінансовими інститутами як МБРР, МФК, ЄІБ, ЄБРР та ін., проектів технологічної модернізації виробництва, відновлення природного середовища, будівництва доріг з твердим покриттям, розвитку експорту продукції з високою доданою вартістю;

- гранти ЄС та міжнародну гуманітарну допомогу на відновлення людського капіталу та зростання рівня зайнятості населення;

- активне залучення фізичних і юридичних осіб до ринку внутрішніх державних позик;

- впровадження сучасних систем моніторингу та перманентного контролю з боку держави та суспільства за ефективністю використання інвестиційного потенціалу.

Одним з пріоритетних напрямів регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства має бути його інноваційний розвиток, що сприятиме техніко – технологічному переоснащенню галузі, підвищенню ефективності управління інноваційно – інвестиційними процесами, зміцненню конкурентних позицій на аграрному ринку. Здійснюючи структурні перетворення у сільському господарстві регіону, необхідно максимально використовувати можливості для активізації процесів кооперування товаровиробників та створення регіональних або міжрайонних аграрно-промислових об'єднань з повним циклом виробництва, переробки і реалізації, готових до споживання, продуктів харчування. На нашу думку, такий стратегічний підхід до економічного розвитку регіону позитивно вплине на обсяги і якість місцевого виробництва, інтенсифікацію ділової активності населення, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості сільського господарства, збільшенню потоків інвестиційних коштів та підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів господарської діяльності - учасників інтегрованих об'єднань (рис.11).

Удосконалено модель регіонального науково-виробничого кластеру, за участі вищих навчальних закладів, наукових установ, підприємств що виробляють та переробляють аграрну продукцію, торгівельних, заготівельних та інших структур. Запропонована модель кластеру передбачає обов'язкову участь у ньому фізичних осіб – товаровиробників, як асоційованих членів об'єднання, які, виробляючи майже половину аграрної продукції, як правило, реалізують її посередникам, втрачаючи при цьому значну частину своїх прибутків. Співпрацюючи ж з кластеризованим угрупованням товаровиробників та науковців, вони зможуть бути прямими виконавцями державних замовлень та разом з великими підприємствами реалізовувати вироблену ними продукцію за межами країни.

Як активна форма виробничо-комерційної взаємодії такі кластери здатні створити основу для масштабного залучення як внутрішніх так і зовнішніх інвестиційних ресурсів, інтенсифікації розвитку малого і середнього бізнесу, позитивних зрушень у соціальній сфері.

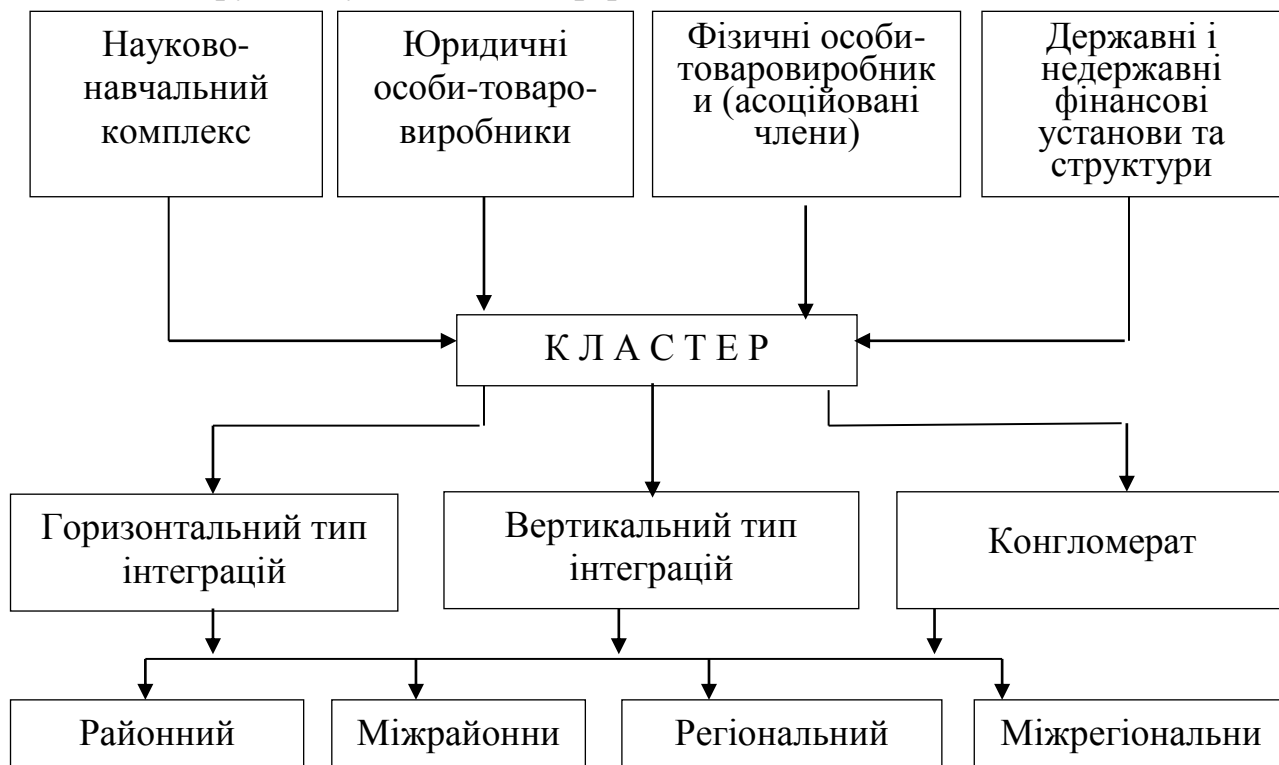

Рис. 11. Модель регіонального науково-виробничого кластеру

Удосконалена модель науково-навчального кластеру є цілісною системою, що побудована на базі університетів, науково-дослідних установ, технологічних парків, бізнес-інкубаторів, аграрних підприємств, науково-виробничих об'єднань, виробничо-збутових кооперативів (рис.12).

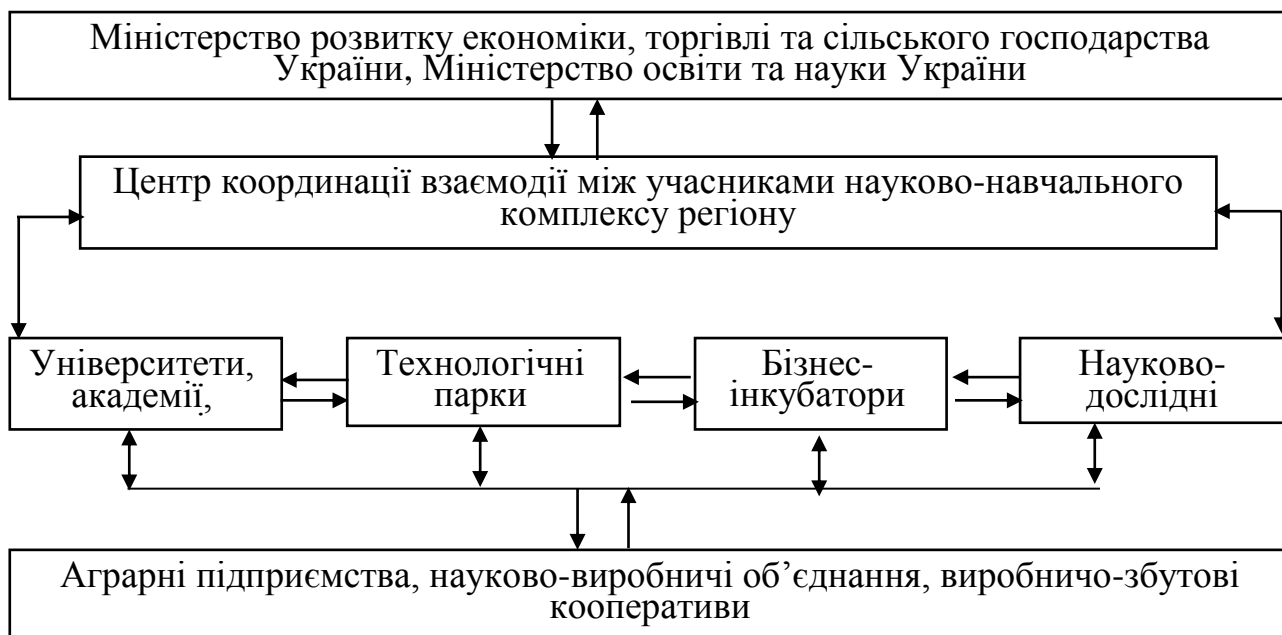

Рис. 12. Модель регіонального науково-навчального кластеру

Представлена модель регіонального науково-навчального кластеру забезпечує поєднання навчального процесу в університеті з науковою діяльністю викладачів, аспірантів, студентів та практичним впровадженням результатів наукових досліджень у сільськогосподарське виробництво. Створення такого типу кластерів позитивно вплине на розвиток комерціалізації наукових розробок, скорочення термінів між розробкою інноваційних технологій та отриманням інноваційного продукту, значно підвищить якість підготовки студентів, які після закінчення навчання матимуть не тільки теоретичні, а й практичні знання. Удосконалена модель кластеру передбачає, що взаємовідносини Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України й Міністерства освіти та науки України з учасниками кластеру здійснюватимуться лише через «Центр координації взаємодії між учасниками науково-навчального кластеру».

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі теоретичного узагальнення обґрунтовано теоретико-методологічні засади, розроблено практичні рекомендації щодо вирішення важливої наукової і практичної проблеми удосконалення регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства. За результатами дослідження зроблено висновки теоретичного, методологічного і науково-прикладного характеру:

1. Поглиблено теоретичний базис формування інвестиційної політики, економічного поняття терміну «регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства», узагальнення змісту категорій «державна інвестиційна політика», «інвестиції», «інвестиційна привабливість», «інвестиційний клімат» дало можливість трактувати регіональну інвестиційну політику розвитку сільського господарства як складну імперативну систему, яка, маючи певні економічні ознаки, відіграє одну з вирішальних ролей у соціально – економічному розвитку як галузі так і країни в цілому. Ефективність інвестиційної політики залежить від глибини розуміння діалектики розвитку аграрної галузі, внутрішніх і зовнішніх чинників, активності її впливу на формування привабливого інвестиційного клімату, інвестиційного потенціалу та його раціонального використання, виконання поставлених державою завдань та окреслених політичних цілей.

2. Доведено, що інвестиційна політика є складовою економічної політики. Як науково-практична система та економіко-суспільне явище, вона активно впливає на усі сфери соціального й економічного розвитку країни, зміцнює зв'язки у суспільно-економічних відносинах, забезпечує гармонійність розвитку галузі як єдиної соціо-економіко-екологічної системи. На базових складових цієї системи формуються й реалізуються основні положення державної регіональної політики розвитку сільського господарства. Як сукупність політико-правових, соціально-економічних та організаційних заходів, що здійснюється державою, регіонами та суб'єктами господарської діяльності, регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства

створює умови покращення соціального, економічного та екологічного стану аграрного сектору й забезпечення продовольчої безпеки країни.

3. Формуючись під впливом регіональних та галузевих особливостей, інвестиційна політика впливає на розвиток інвестиційного ринку, формування й використання інвестиційного потенціалу, збереження навколишнього середовища, відновлення потенціалу родючості земельних угідь, покращення якості водних ресурсів, підвищення рівня соціальних стандартів населення. Існуючі наукові погляди на напрями розвитку сільського господарства України, доповнюючи одна іншу, час від часу змінюються. На зміну парадигмі «сталого розвитку сільського господарства» приходять інші – парадигма «зростаючого розвитку сільського господарства», яка потребує доповнень і змін багатьох положень сучасних теорій розвитку аграрного сектору економіки країни. Досліджуючи цю проблему, схилиємося до думки, що зміна традиційної парадигми на нову повинна передбачати зосередження зусиль інвестиційної політики розвитку сільського господарства на зміну організаційної структури виробничих відносин (з ієрархічної на мережеву), форми державного управління галуззю (з централізованого на децентралізоване). Ключовими факторами розвитку виробництва повинні бути не капітал і праця, а інновації і знання, перевага відновлення ресурсного потенціалу галузі має характеризуватися значною перевагою над використанням ресурсного потенціалу. Секторальною перевагою розвитку сільського господарства повинна бути не економіка галузі, а забезпечення гармонійності зростання економічного, соціального й екологічного ресурсних потенціалів як фактору виникнення ефекту синергетики.

4. Доведено, що регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства є великою, складною, динамічною, керуючою, цілеспрямованою, яка здатна становити перед аграрним сектором чіткі цілі і мету та впливати на їх реалізацію. Як керуючу систему її можна визначити як сферу врегульованих дій, що впливає на розвиток інвестиційних процесів у сільському господарстві, скеровуючи їх у напрямі акумуляції інвестиційних ресурсів та стимулювання учасників інвестиційних процесів до вкладення капіталу у розвиток аграрної галузі. Побудована схема структурно-функціональної системи реалізації регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства відповідає принципу взаємодії, ієрархічності та принципу взаємозалежності системи й середовища. Вона дає можливість оцінити обсяги інвестиційного потенціалу в аграрній галузі та ефективність його реалізації у інвестиційний продукт (кількість і якість виробленої продукції, покращення соціальних умов проживання населення на сільських територіях, поліпшення екологічних умов господарювання, підвищення рівня привабливості інвестиційного клімату сільського господарства). Враховуючи, що структурно-функціональна система реалізації інвестиційної політики є дієвою, вона націлює учасників інвестиційного процесу на вирішення стратегічних політичних й економічних проблем.

5. Запропоновано науковий підхід до методики оцінки ефективності регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства.

Поетапне використання методик рейтингового оцінювання формування інвестиційного потенціалу та зменшення рівня загроз у сільському господарстві, виявлення можливостей зростання інвестиційного потенціалу галузі та зменшення рівня інвестиційних загроз методом SWOT-аналізу, а також застосування математично – економічної (геометричної) моделі визначення інтегральних оцінок ефективності впливу інвестиційної політики на формування економічного, соціального й екологічного потенціалів дає можливість оцінити ефективність впливу регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства на формування інвестиційного потенціалу та інвестиційного клімату галузі. Запропоновані методологічні та методичні підходи до оцінювання ефективності регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства ґрунтуються на принципах, що характеризують розвиток галузі та визначаються сукупністю економічних, соціальних та екологічних факторів з врахуванням загроз і можливостей. Методики, які використовувалися у процесі досліджень, дали можливість поетапно оцінити вплив інвестиційної політики на формування інвестиційних потенціалів галузі, зменшення інвестиційних загроз та здійснити інтегральне оцінювання ефективності реалізації державної інвестиційної політики розвитку сільського господарства, що дозволило зробити загальний висновок до її ефективності впливу на розвиток аграрної галузі.

6. Інвестиційний потенціал галузі у регіоні формується державною, регіональною, місцевою владою, юридичними та фізичними особами, що мають безпосереднє відношення до аграрного сектору економіки, державними й недержавними банківськими установами, фінансовими та іншими фондами й організаціями (учасниками аграрного ринку), іноземними інвесторами. Динаміка виробництва продукції сільського господарства є позитивною і показує, що за 2010 – 2017 рр. воно зросло, у середньому по Україні, на 127% по відношенню до 2010 року. Аналізуючи ефективність використання земельного ресурсного інвестиційного потенціалу аграрними підприємствами та домогосподарствами, встановлено, що ефективність використання земельних угідь домогосподарствами вища від аграрних підприємств. У середньому, за період з 2010 по 2017р.р. щорічно домогосподарствами вироблялось продукції на суму 692,7тис.грн. у розрахунку на 100га сільгоспугідь, а аграрними підприємствами – на 622,3тис.грн., що свідчить про те, що домогосподарства населення на 11,3% ефективніше використовують потенціал сільськогосподарських угідь від аграрних підприємств. Щорічні середні обсяги експорту аграрної продукції, як аграрних підприємств так і домогосподарств, за 2010-2017р.р складають 2929424,4тис.дол.США, що на 13,9% більше експорту у 2010 році. Разом з цим, відмічаємо, що обсяги капітальних і прямих іноземних інвестицій є недостатніми для розширеного відновлення інвестиційних ресурсів та зростаючого розвитку сільськогосподарської галузі. За 2010 – 2017 рр., у структурі капітальних інвестицій, їх відсоток не перевищував 1,7% від загальних вкладень інвестиційного капіталу в усі галузі суспільного господарства. Такий підхід до формування, розподілу й перерозподілу інвестиційних ресурсів у державі не відповідає запитам

виробників аграрної продукції. Щорічний приріст виробництва продукції на 3-4% та зростання рентабельності аграрних підприємств за вісім років досліджень на 3,4% вказує на високий рівень матеріальних і фінансових витрат на виробництво продукції, низькі темпи його зростання та невисоку ефективність сільськогосподарського виробництва.

7. Здійснюючи функцію управління ресурсним інвестиційним потенціалом регіонів, держава інвестує передбачені бюджетом фінансові кошти на виконання регіональних інвестиційних програм, або ж безпосередньо бере участь у їх виконанні, надаючи субсидії, субвенції, державні бюджетні позики суб'єктам господарської діяльності, які беруть участь у виконанні програм та окремих проектів. Як правило, держава бере участь в управлінні спільними, з регіонами країни, інвестиційними програмами. При цьому, регіональні органи управління здійснюють аналіз й прогнозування розвитку інвестиційного ринку з урахуванням динаміки його кон'юнктури та регіональних потреб у обсягах фінансування; приймають відповідні рішення на рівні обласних, районних та місцевих Рад народних депутатів щодо стимулювання, регулювання й контролю за використанням державних інвестиційних ресурсів та реалізації заходів щодо своєчасності виконання, поставлених державою, завдань й програмних цілей. Здійснюючи контроль за виконанням програм, держава, у відповідності до принципу ієрархічності, впливає на інвестиційні процеси у регіонах як ринковими так і адміністративними методами.

8. Запропонована реальна модель системи управління інвестиційними потоками інвестиційних ресурсів, під впливом інвестиційної політики розвитку сільського господарства, забезпечує узгодженість дій між усіма учасниками інвестиційного процесу та ефективний державний й суспільний контроль за виконанням соціально-економічних інвестиційних цільових програм, забезпечення захисту і збереження власності учасників виконання цих програм. Вона передбачає створення регіональних департаментів управління інвестиційними ресурсами, регіональних акціонерних інвестиційних аграрних банків, реформування районних відділів агропромислового розвитку (контролюючі структури), які, взаємодіючи між собою, інвесторами та отримувачами інвестицій створюватимуть інформаційне поле, що дозволить здійснювати контроль за формуванням та використанням інвестиційних ресурсів, забезпечуватиме координацію дій між усіма учасниками інвестиційного процесу. Основним суб'єктом системи управління має бути держава, як головний розпорядник земельних, водних та інших інвестиційних ресурсів, акціонер банку та виконавець функції управління формуванням та використанням інвестиційного потенціалу країни. Здійснюючи регуляторні заходи впливу на інвестиційні процеси, Уряд застосовує такі важелі адміністративного впливу як обмеження торгової націнки, встановлення граничних цін на окремі види аграрної продукції, встановлення квот на експорт й імпорт продукції, визначення порядку ліцензування оптової торгівлі; визначення обсягів державної фінансової підтримки аграрної галузі; здійснення заходів по зміцненню матеріально-технічної бази сільгоспвиробників і т.д. Враховуючи, що загострення соціально-економічної кризи галузі сприяло

розбалансуванню злагодженості дій інструментів механізму державного регулювання інвестиційними процесами, запропонована низка законодавчо-правових, економічних й адміністративних заходів, які б посилили вплив інвестиційної політики розвитку сільського господарства на інвестиційні процеси в аграрній галузі.

9. Поглиблено оціночні характеристики ефективності впливу регіональної інвестиційної політики на розвиток сільського господарства за 2010 – 2017 рр. та встановлено, що рейтингові оцінки формування економічного, соціального та екологічного інвестиційних потенціалів мають 6,63; 6,38 й 9,25 балів. Загальна рейтингова оцінка формування регіональних інвестиційних потенціалів, стимуляторів розвитку сільського господарства, є високою і складає 7,28 бала за десятибальною шкалою оцінювання. Разом з цим встановлено, що загальний рівень загроз, дестимуляторів формування інвестиційного потенціалу галузі, перевищує рівень формування валового інвестиційного потенціалу сільського господарства на 5,78% (7,70 бала). При цьому рівень використання можливостей зростання інвестиційного потенціалу складав 42,2% від максимального його значення. Як наслідок, за роки досліджень рівень валового інвестиційного потенціалу зріс лише на 28,8%, а рівень інвестиційних загроз знизився на 8%. Перевага інвестиційних загроз над можливостями (14,9%), незначні темпи формування інвестиційного потенціалу, низький рівень показника коефіцієнта ефективності формування валового інвестиційного потенціалу сільського господарства є ознакою незадовільного впливу регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства на формування інвестиційного потенціалу галузі. Оцінюючи рівень ефективності впливу регіональної інвестиційної політики на формування економічного, соціального та екологічного інвестиційних потенціалів встановлено, що високий рівень її впливу має екологічний (1,33 од) інвестиційний потенціал галузі, середній рівень – економічний інвестиційний потенціал (1,02од), низький – соціальний інвестиційний потенціал (0,76 од.). Враховуючи, що цілі й мета інвестиційної політики за 2010-2017р.р виконані частково, а рівень інтегральної оцінки ефективності впливу інвестиційної політики на формування інвестиційного потенціалу та інвестиційного клімату галузі визначений як кризовий (0,38 од), її загальний вплив на соціально-економічний розвиток сільського господарства оцінюється як недостатньо ефективний.

10. Визначено, що домогосподарства населення посідають значне місце у формуванні інвестиційного потенціалу галузі, інвестиційної привабливості та забезпеченні продовольчої безпеки країни. Вони не є антиподами сільськогосподарських підприємств. Як суб'єкти підприємницької діяльності, конкуруючи між собою, сприяють формуванню регіонального інвестиційного потенціалу сільського господарства та його інвестиційної привабливості. Ефективно використовуючи земельні, матеріальні та трудові ресурси, виробляючи майже половину аграрної продукції, домогосподарства вносять значний вклад у задоволення запитів населення у продуктах харчування, а переробних підприємств, у сировині. Разом з цим, відмічаємо, що вплив

інвестиційної політики на розвиток домогосподарств є недостатнім. Обмеження допуску до отримання кредитів, недостатня кількість обслуговуючих кооперативів у сільській місцевості, незначні темпи будівництва оптових ринків й пунктів для зберігання продукції, що швидко псується, засилля посередницьких фірм та низка інших недоліків стримують розвиток малих та мікропідприємств, у т.ч., і особистих селянських господарств.

11. Інвестиційна політика регіонального розвитку сільського господарства реалізується через систему механізмів державного й регіонального впливу на інвестиційні процеси, які включають у себе різноманіття форм, методів, інструментів і важелів управління, регулювання і контролю. Побудована схема комплексного механізму реалізації інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства передбачає, крім державного, обов'язковість суспільного контролю за виконанням інвестиційних програм у частині додержання умов підвищення рівня соціальних й екологічних стандартів, що забезпечуватиме рівновагу інтересів між державою, виробниками, інвесторами та суспільством. Для цього, насамперед, необхідно здійснити оптимізацію політичних цілей та реалізувати заходи, скеровані на удосконалення системи регіонального управління сільським господарством, стимулювання розвитку малого і середнього аграрного підприємництва, створення обслуговуючих кооперативів, відновлення зрошувальної системи, створення технопарків і бізнес – інкубаторів, забезпечення обов'язкової кваліфікаційної підготовки голів фермерських та аграрних підприємств, удосконалення системи дорадництва, забезпечення активізації процесів кооперації й інтеграції товаровиробників. Такий підхід до реалізації державної інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства сприятиме забезпеченню зростаючого розвитку галузі, зміцненню конкурентоспроможності аграрного виробництва, підвищенню рівня продовольчої безпеки країни.

12. Механізм реалізації концепції регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства повинен враховувати: зрівняння умов відтворення аграрного виробництва з іншими галузями, покращення якості законодавчого забезпечення інвестиційного розвитку сільського господарства, збільшення рівня фінансування аграрної сфери державою не менше ніж у 2 рази (до 15 млрд.грн. щорічно), стимулювання впровадження інноваційних технологій та залучення інвестицій у виробництво, забезпечення гарантій повернення інвестицій зовнішнім інвесторам та прозорого й цільового їх використання; збільшення обсягів державної підтримки на 60 – 70% на відновлення потенціалу родючості орної землі, технічних засобів виробництва, впровадження інноваційних технологій, попередження й подолання наслідків екологічних та стихійних негараздів, виконання соціально – культурних програм; надання селянам можливості отримувати кредити під заставу земель сільськогосподарського призначення; впровадження сучасних технологій моніторингу та перманентного контролю з боку держави та суспільства за ефективністю використання інвестиційного потенціалу.

13. Стратегія інвестиційної політики регіонального розвитку сільського господарства передбачає інноваційний розвиток аграрної галузі, як основу

активізації інвестиційних процесів у аграрному секторі економіки. Інвестиційна й інноваційні політики, що нерозривно зв'язані між собою у єдине ціле, доповнюючи одна іншу, визначають основні напрями розвитку сільського господарства. Однією з складових цих напрямів є більш тісне поєднання науки і виробництва. З метою реалізації цього політичного завдання запропонована удосконалена модель регіонального корпоративного науково-навчального кластера, який може бути створений на базі університетів, науково-дослідних інститутів, технологічних парків, бізнес-інкубаторів, науково-виробничих об'єднань, аграрних підприємств, що активізувало б комерціалізацію наукових розробок, значно скоротило терміни між розробкою й отриманням інноваційного продукту та дозволило б здійснювати професійну підготовку студентів за європейськими стандартами.

14. Здійснюючи структурні перетворення у сільському господарстві необхідно максимально використати можливості для створення регіональних або ж, міжрайонних аграрно-промислових об'єднань з повним циклом виробництва, переробки і реалізації, готових до споживання продуктів харчування, які б могли ефективно формувати та використовувати власний інвестиційний потенціал. Однією з перспективних форм таких об'єднань можуть бути міжгалузеві кластери, успішне функціонування яких може стати важливим чинником підвищення конкурентоспроможності та платоспроможності учасників кластеризованих об'єднань. Як активна форма виробничо-комерційної взаємодії кластери здатні створити основу для масштабного залучення як внутрішніх так і зовнішніх інвестиційних ресурсів, інтенсифікації розвитку малого і середнього бізнесу, позитивних зрушень у соціальній сфері. Виходячи з цього рекомендуємо для впровадження у регіонах країни удосконалені науково-виробничі кластери, учасниками об'єднань яких можуть бути наукові заклади, юридичні особи - товаровиробники, фізичні особи-товаровиробники (асоційовані члени), державні і недержавні фінансові установи та інші структури. Кожен з учасників створюваного кластера повинен самостійно спланувати розвиток власного бізнесу та визначити оптимальні форми взаємодії з партнерами. Однією з конкурентних переваг об'єднання має бути передбачення відповідальності кожного учасника за взяті на себе зобов'язання та обов'язковість їх виконання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Боровік Л.В. Регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства України: теорія, методологія, практика: монографія. – Херсон: Айлант, 2019. 292 с. (18,5 друк.арк).
2. Lubov Borovik. Perfection of the mechanism of management of investment resource flows in the agrarian sector of the economy: Adaptation of science, education and business to wored innovative megatrends: International collective monograph. Missouri – Thessaloniki, 2018. P. 266 – 274 (0,38 друк.арк., особистий внесок: вдосконалення механізму управління інвестиційним потоком аграрного

сектора економіки – 0,30 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Петіна Л.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності аграрної сфери Херсонської області. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. Миколаїв. 2010. Вип. 1(52). Т.1. С.209-214 (0,33 друк. арк.).

4. Петіна Л.В. Перспективи економічного розвитку АПК Херсонщини. *Зб.наук.праць Черкаського державного технічного університету*. Черкаси.2011. Вип.27, ч.ІІ. С.102-106 (0,21 друк. арк.).

5. Петіна Л.В. Напрями зростання інвестиційного потенціалу аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник*. Херсон. 2012. Вип.81. С.395-399 (0,21 друк. арк.).

6. Петіна Л.В., Вермієнко Т.Г. Інвестиційна діяльність як об'єкт інвестування. *Науковий збірник: Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. Івано-Франківськ. 2013. Вип.9. Т.1. С.129-133 (0,21 друк. арк.).

7. Петіна Л.В. Напрями розвитку фінансової та інвестиційної політики в аграрному секторі економіки. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії* Полтава: 2014. Т.2, №2. С.228-232 (0,21 друк. арк.).

8. Петіна Л.В. Вплив фінансової політики на спрямування фінансових потоків аграрних підприємств. *Інформаційно-аналітичний журнал Економіка. Фінанси. Право*. Київ, 2014. С.77-84 (0,33 друк. арк.).

9. Петіна Л.В. Вплив інновацій на економічний розвиток сільського господарства. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Полтава. 2015. Вип. С.254-259 (0,25 друк. арк.).

10. Петіна Л.В. Вплив аграрно-промислової інтеграції на інвестиційну привабливість сільського господарства. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету*. Чернівці. 2015. Вип. 28. Ч.4. С.42-44 (0,13 друк. арк.).

11. Петіна Л.В. Лізинг – інноваційний чинник активізації інвестиційних процесів у сільському господарстві. *Інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право»*. Київ. 2015. №7. С. 4-7 (0,17 друк. арк.).

12. Боровік Л.В. Формування конкурентоспроможності аграрних господарств. *Інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право»*. – Київ. 2016. №8/2. С.27-30 (0,17 друк. арк.).

13. Боровік Л.В. Інвестиційна аграрна політика як складова фінансової політики. *Економічний вісник*. Запоріжжя: 2017. №1-2(07). С.56-59 (0,17 друк. арк.).

14. Боровік Л.В. Удосконалення механізму управління інвестиційними ресурсами аграрної галузі. *Бізнес – навігатор. Науково-виробничий журнал*. Херсон. 2017. Вип. 4-1 (43). С. 125-128 (0,17 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз даних

15. Боровік Л.В. Стан економічного розвитку сільського господарства регіонів Причорномор'я та шляхи його покращення. *Міжнародний науковий*

журнал. Київ. 2016. №2 (вип.2). С.94-97 (0,17 друк. арк.).

16. Боровік Л.В. Теоретичні аспекти удосконалення механізму управління інвестиційними ресурсами в аграрній галузі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород. 2017. Вип.16, ч. 1. С. 21-25 (0,21 друк. арк.).

17. Боровік Л.В. Методологія реалізації інвестиційної політики у аграрній галузі. *Причорноморські економічні студії*. – Одеса. 2017. Вип.14. С.110-114 (0,21 друк. арк.).

18. Боровік Л.В. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестиційної політики сільського господарства. *Причорноморські економічні студії*. – Одеса. 2017. Вип. 22. С.75-78 (0,17 друк. арк.).

19. Боровік Л.В. Особливості інвестиційної політики у сільському господарстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород. 2017. Вип.15, ч. 1. С. 46-49 (0,21 друк. арк.).

20. Боровік Л.В. Оцінка впливу інвестиційної політики на формування та використання інвестиційного потенціалу галузі. *Науковий погляд: економіка та управління*. Дніпро. 2018. №1 (59). С.72-78 (0,30 друк.арк., особистий внесок: поглиблено оціночні характеристики ефективності впливу регіональної інвестиційної політики на розвиток сільського господарства – 0,30 друк. арк.).

21. Боровік Л.В. Аналіз впливу домогосподарств населення на інвестиційну привабливість галузі. *Проблеми системного підходу в економіці*. Київ. 2018. Вип. 4(66). С.33-38 (0,25 друк.арк., особистий внесок: визначено місце і роль господарств населення у розвитку сільського господарства та формування його інвестиційної привабливості – 0,22 друк. арк.).

22. Боровік Л.В. Теоретичний базис формування інвестиційної політики розвитку сільського господарства України. *Держава та регіони*. – Запоріжжя. 2018. №1 (100). С.71-77 (0,25 друк.арк., особистий внесок: поглиблено теоретичний базис формування інвестиційної політики теоретичними здобутками сучасних економічних шкіл – 0,22 друк. арк.).

23. Боровік Л.В. Державна інвестиційна політика розвитку сільського господарства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон. 2018. Вип.29, Ч.2. С. 83-86 (0,17 друк. арк.).

24. Боровік Л.В. Аналіз формування та використанні інвестиційного потенціалу у сільськогосподарській галузі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон. 2018. Вип. 30. С.92-95 (0,17 друк.арк., особистий внесок: проведено аналіз формування інвестиційного ресурсного потенціалу галузі – 0,13 друк. арк.).

25. Боровік Л.В. Місце і роль господарств населення у розвитку сільськогосподарської галузі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород. 2018. Вип.20. Ч.1. С.60-63 (0,17 друк. арк.).

26. Боровік Л.В., Танклевська Н.С. Вплив інвестиційної політики на формування екологічного інвестиційного потенціалу сільського господарства. *Інтелект XXI*. Київ. 2019. Вип. №3. С. 121-125 (0,21 друк. арк.).

27. Боровік Л.В., Танклевська Н.С. Концептуальні засади удосконалення

інвестиційної політики розвитку сільського господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород. 2019. Вип.26. Ч.1. С. 24 – 29 (0,21 друк.арк.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

28. Петіна Л.В. Принципи та перспективи побудови кластерів АПК регіону. *Problems of social and economic development of business: Collection of scientific articles. Vol.2*. Monreal. Canada.2014. P. 24-27 (0,17 друк.арк.).

Інші публікації

29. Петіна Л.В. Вплив бюджетної підтримки на фінансові потоки державних аграрних підприємств регіону. *Міжнародної науково-практичної конференції «Наука и образование»* зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф., Прага. 2010. Вип.6 (економічні науки). С.55-56 (0,11 друк.арк.).

30. Петіна Л.В. Дослідження фінансування аграрних підприємств Херсонської області. «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики». зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф., Харків. 2010. С.208-211 (0,17 друк.арк.).

31. Петіна Л.В. Страхування сільськогосподарських підприємств у Херсонській області. «Наука и образование». зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф., Чехія: Прага. 2011. Вип.10 (економічні науки). С.11-12 (0,11 друк.арк.).

32. Петіна Л.В. Принципи та перспективи побудови кластерів АПК регіону. «Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери» зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф. Донецьк. 2011.Т.2.С.71-74 (0,17 друк.арк.).

33. Петіна Л.В. Конкурентоспроможність аграрних підприємств регіону. «Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та оподаткування. зб. Всеукр. наук. – практ. інтернет конф. Херсон, 2012. С. 69-72 (0,17 друк.арк.).

34. Петіна Л.В. Управління інвестиційними процесами в аграрних підприємствах регіону. *Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи*. Дніпропетровськ. 2012. №1. С.55-61 (0,40 друк.арк.).

35. Петіна Л.В. Сільськогосподарський кластер – добровільне об'єднання товаровиробників різних форм власності. «Саморозвиток і самодостатність регіонів – шлях до майбутнього країни» зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф., Херсон. 2012. Вип.5. С.55-56 (0,11 друк.арк.).

36. Петіна Л.В. Напрями удосконалення лізингових послуг в АПК «Світове партнерство» зб. наук.-метод. праць міжнар. наук.-практ. конф., Прага. 2013. Вип.5 (економічні науки). С.37-38 (0,11 друк.арк.).

37. Петіна Л.В. Розвиток лізингових послуг в АПК. “Education and Science”. Materialy ixmezinarodni vedecko – prakticka conference (Praha 27 szpna – 0,5 zari 2013 roku). Praha: s.r.o. 2013. S. 20-21 (0,13 друк.арк.).

38. Петіна Л.В. Суть і місце управлінського обліку в системі контролінгу

на сільськогосподарських підприємствах. *Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи*. Збірник наукових праць. Дніпропетровськ. 2013. №2. С.183-190 (0,33 друк.арк.).

39. Петіна Л.В. Формування фінансової політики сталого розвитку аграрних підприємств. *Динаміка наукових досліджень*. Матеріали Х міжн. наук.-практ. конф. 7-15 липня 2014. Польща С.100-101 (0,11 друк.арк.).

40. Петіна Л.В. Аналіз конкурентоспроможності суб'єктів аграрного сектору економіки. *Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та фінансування*. матеріали. III Всеукраїнської наук. – практ. Інтернет-конференції, 27-28 листопада 2014р. Херсон. С.33-34 (0,11 друк.арк.).

41. Петіна Л.В. Розвиток інноваційних процесів у сільському господарстві. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. 15 січня 2015 року. Полтава. 2015. С.177-78 (0,11 друк.арк.).

42. Боровік Л.В. Напрями покращення сільського господарстві регіонів Причорноморського економічного району України. *«Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації»*. міжн. наук.-практ. конф. м.Одеса, 26-27 лютого 2016р. 2016. С.140-141 (0,11 друк.арк.).

43. Боровік Л.В. Напрями інноваційного розвитку сільського господарства регіонів Причорноморського економічного району України. *Шляхи вдосконалення економічного потенціалу України*: зб. матер. міжн. наук.-практ. конф. Київ, 19-20 лютого 2016 року. 2016. С.16-17 (0,13 друк.арк.).

44. Боровік Л.В. Методологічні підходи до реалізації інвестиційної політики в аграрному секторі. *«Економіка, фінанси та управління: оцінка та перспективи розвитку»*. Зб. тез. доповідей міжн. наук.-практ. конф. Полтава. 2017. С.75-76 (0,11 друк.арк.).

45. Боровік Л.В. Спеціалізовані банки як елемент удосконалення механізму управління інвестиційним потенціалом аграрної галузі. *Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток*: зб. матер. наук.-практ. конф. Львів, 29 вересня 2018 р. Львів. 2018. С.83-86 (0,17 друк.арк.).

46. Боровік Л.В. Методологічні засади формування й реалізації інвестиційної політики розвитку сільського господарства. *«Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення»*. Зб. матер. наук.-практ. інтернет конференції. Тернопіль. 2018. Вип.30. С.101-104 (0,17 друк.арк.).

48. Боровік Л.В. Удосконалення шляхів реалізації інвестиційної політики розвитку сільського господарства. *Наукові погляди на вдосконалення економіки: перспективи та розвиток*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 23 серпня 2019р. Запоріжжя. 2019. С. 40 – 44 (0,21 друк.арк.).

АНОТАЦІЯ

Боровік Л.В. Регіональна інвестиційна політика розвитку сільського господарства України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2019.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних, методологічних й практичних аспектів формування регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства, оцінки ефективності її впливу на формування економічного, соціального й екологічного інвестиційних потенціалів та інвестиційного клімату галузі.

Поглиблення теоретичного базису формування регіональної інвестиційної політики такими сучасними теоретичними здобутками як теорії стадій зростання, структурних перетворень, залежності, неокласичної контрреволюції, ендогенного зростання, сталого розвитку суспільства, а також поглиблення понятійного визначення таких економічних категорій: «інвестиції», «інвестиційний клімат», «інвестиційний потенціал», «інвестиційні ризики», дає можливість регіональній інвестиційній й політиці визначити шляхи інвестиційного розвитку сільського господарства, орієнтувати державні органи влади на удосконалення механізмів залучення інвестицій у аграрне виробництво.

Розроблено методологічні засади формування та реалізації регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства, а саме: визначено галузеві особливості й принципи формування та реалізації регіональної інвестиційної політики, ознаки її системності, сформульоване визначення регіональної інвестиційної політики, визначені її завдання й цілі; побудовано структурно – функціональну схему реалізації інвестиційної політики та визначені методичні підходи до оцінювання ефективності її впливу на розвиток сільського господарства.

Здійснено аналіз впливу інвестиційної політики на формування та управління регіональним інвестиційним ресурсним потенціалом сільського господарства.

Оцінена ефективність впливу регіональної інвестиційної політики на розвиток сільського господарства та окреслені концептуальні засади її удосконалення.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал, інвестиційні загрози, можливості, інновації, кластеризація, кооперація, інтегральне оцінювання, аграрна галузь, ефективність регіональної інвестиційної політики розвитку сільського господарства.

АННОТАЦИЯ

Боровик Л.В. Региональная инвестиционная политика развития сельского хозяйства Украины. Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.05 – «Развитие продуктивных сил и региональная экономика». – Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2019.

Диссертация посвящена исследованию теоретических, методологических и практических аспектов формирования региональной инвестиционной политики развития сельского хозяйства, оценки эффективности ее влияния на формирование экономического, социального и экологического инвестиционных потенциалов и инвестиционного климата отрасли.

Углубление теоретического базиса формирования региональной инвестиционной политики такими современными теоретическими достижениями как теории стадий роста, структурных преобразований, зависимости, неоклассической контрреволюции, эндогенного роста, устойчивого развития общества, а также углубления понятийного определения таких экономических категорий «инвестиции», «инвестиционный климат», «инвестиционный потенциал», «инвестиционные риски», дает возможность региональной инвестиционной политике определить пути инвестиционного развития сельского хозяйства, ориентировать государственные органы на совершенствование механизмов привлечения инвестиций в аграрное производство.

Разработаны методологические основы формирования и реализации региональной инвестиционной политики развития сельского хозяйства, а именно: определены отраслевые особенности и принципы формирования и реализации региональной инвестиционной политики, признаки ее системности, сформулировано определение региональной инвестиционной политики, определены ее задачи и цели; построено структурно - функциональную схему реализации инвестиционной политики и определены методические подходы к оценке эффективности ее влияния на развитие сельского хозяйства.

Осуществлен анализ влияния инвестиционной политики на формирование и управление региональным инвестиционным ресурсным потенциалом сельского хозяйства.

Оценена эффективность влияния региональной инвестиционной политики на развитие сельского хозяйства и намечены концептуальные основы ее совершенствования. Предложен механизм реализации стратегических целей, что даст возможность поэтапно корректировать основные направления активизации инвестиционных процессов; усовершенствована модель корпоративного научно – учебно – производственного кластера, а также научно – производственного кластера, что даст возможность сократить сроки между разработкой инновационных технологий и их внедрением.

Определено, что одной из перспективных форм объединений могут быть межотраслевые кластеры, успешное функционирование которых может стать важным фактором повышения конкурентоспособности и платежеспособности участников кластеризованных объединений. Как активная форма производственно-коммерческой взаимодействия кластеры способны создать основу для масштабного привлечения как внутренних так и внешних инвестиционных ресурсов, интенсификации развития малого и среднего бизнеса, положительных сдвигов в социальной сфере. Исходя из этого рекомендуем для внедрения в регионах страны усовершенствованные научно-производственные кластеры, участниками объединений которых могут быть научные учреждения, юридические лица - товаропроизводители, физические лица-товаропроизводители (ассоциированные члены), государственные и негосударственные финансовые учреждения и другие структуры. Каждый из участников создаваемого кластера должен самостоятельно спланировать развитие собственного бизнеса и определить оптимальные формы взаимодействия с партнерами. Одним из конкурентных преимуществ объединения должно быть предвидение ответственности каждого участника за взятые на себя обязательства и обязательность их выполнения.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная привлекательность, инвестиционный климат, инвестиционный потенциал, инвестиционные угрозы, возможности, инновации, кластеризация, кооперация, интегральная оценка, аграрная отрасль, эффективность региональной инвестиционной политики развития сельского хозяйства.

SUMMARY

Borovik L.V. Regional investment policy of agricultural development of Ukraine. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a doctor of economics degree in specialty 08.00.05 - "Productive forces development and regional economy". - Odessa national academy of food technologies, Odessa, 2019.

The dissertation is devoted to the research of theoretical, methodological and practical aspects of the formation of regional investment policy of agricultural development, evaluation of the effectiveness of its influence on the formation of economic, social and environmental investment potentials and the investment climate of the industry.

Deepening the theoretical basis of the formation of regional investment policy by such modern theoretical achievements as theories of stages of growth, structural transformations, dependence, neoclassical counterrevolution, endogenous growth, sustainable development of society, as well as deepening of the conceptual definition of such economic categories: "investments", investments investment potential", "investment risks", enables regional investment and policy to determine ways of investment development of rural areas farms, to orient the state authorities on improving the mechanisms of attracting investments in agricultural production.

The methodological foundations of the formation and implementation of the regional investment policy of agricultural development have been elaborated, namely: the sectoral features and principles of the formation and implementation of the regional investment policy, its systematic features, the definition of the regional investment policy, its objectives and goals have been formulated; the structural and functional scheme of investment policy realization is developed and methodical approaches to the evaluation of the effectiveness of its impact on agricultural development are determined.

The influence of investment policy on the formation and management of regional investment resource potential of agriculture is analyzed.

The effectiveness of regional investment policy impact on agricultural development is evaluated and the conceptual bases for its improvement are outlined.

Keywords: investments, investment attractiveness, investment climate, investment potential, investment threats, opportunities, innovations, clustering, cooperation, integrated valuation, agrarian industry, effectiveness of regional investment policy of agricultural development.

Підписано до друку 05.11.2019 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 1,7. Зам. № 510. Наклад 100 прим.

Надруковано з готових оригінал-макетів
ФОП Попова Н.М., м. Одеса, вул. Палубна, 9/4. Тел. 777-80-61